

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології
Кафедра педагогіки

***СУЧАСНА ПОЧАТКОВА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА***

Матеріали
студентської науково-практичної конференції
за підсумками педагогічної практики

25 травня 2017 року

Хмельницький

УДК 373.31:005.336.4(063)

ББК 74.202.43,215,1

С 91

Рекомендовано до друку рішенням кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 11 від 12 червня 2017 року)

Рецензенти:

Ящук Інна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Сівак Наталія Антонівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія).

Сучасна початкова освіта: теорія та практика : збірник тез студентської науково-практичної конференції «Початкова освіта: проблеми, перспективи, наступність» за підсумками педагогічної практики (Хмельницький, 25 травня 2017 року). – Хмельницький : ХГПА, 2017. – 84 с.

Збірник містить тези студентів з питань теорії і практики навчання і виховання молодших школярів. Розкрито теоретичні основи навчання і виховання учнів початкових класів; з'ясовано сутність і зміст процесу навчання і виховання у початковій школі; окреслено вимоги до сучасного вчителя, його професійної діяльності та визначено особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації навчально-виховного процесу з учнями в сучасних умовах.

Рекомендовано студентам і викладачам вищих педагогічних навчальних закладів, вчителям початкових класів і усім тим, хто цікавиться навчанням і вихованням підростаючого покоління.

Редакційна колегія: голова – **Шоробура І.М.**, ректор ХГПА, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії наук вищої школи України, д. пед. н., професор; *заступник* – **Романишина Л.М.**, завідувач кафедри педагогіки ХГПА, д. пед. н., професор; *члени редколегії* – **Казакова Н.В.**, завідувач виробничої практики, к. пед. н., доцент; **Мельничук Р.А.** – методист, **Цегельник Т.М.** – методист.

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2017

© Факультет початкової освіти та філології, 2017

© Кафедра педагогіки, 2017

© Пиріжок Д.І, художнє оформлення, 2017

ЗМІСТ

Андрійчук Л. С. <i>Актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в інклюзивному закладі.....</i>	4
Білецька А. О. <i>Активізація пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках читання: сучасний вимір.....</i>	7
Бобрик Л. А. <i>Формування здорового способу життя молодших школярів засобами фізичної культури.....</i>	10
Бродзянський Д. А. <i>Комплексна корекція девіантної поведінки молодших школярів.....</i>	14
Василенко Н. Ю. <i>Шляхи збагачення синонімічного словника учнів початкової школи.....</i>	18
Дзян Л. В. <i>Ігрові технології як один з ефективних методів виховання у сучасній початковій школі.....</i>	22
Заворотна Я. В. <i>«технологічні та методологічні аспекти особистісно орієнтованого навчання».....</i>	19
Ковальська А.В. <i>методи розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках читання.....</i>	24
Козлик Я. С. <i>Теоретичні основи організації методичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі.....</i>	30
Кубова А. В. <i>Гуманізація навчально-виховного середовища як педагогічна умова виховання гуманних якостей молодших школярів.....</i>	33
Кузьмович І. І. <i>Технологія колективного творчого виховання у контексті виховного процесу початкової школи.....</i>	36
Лавренюк С. В. <i>Особливості формування мотивації до лідерства як передумова формування лідерських якостей у дітей молодшого шкільного віку.....</i>	38
Магальяс М. В. <i>Проблема професійної підготовки вчителя в педагогічному доробку К. Д. Ушинського.....</i>	42
Мукомела Ю. В., <i>Загадка як засіб розвитку довільної пам'яті молодших школярів.....</i>	45
Паламарчук Н. С. <i>Профілактика негативного впливу телебачення на становлення занальнолюдських цінностей молодших школярів.....</i>	48
Хоптяр А. О. <i>Проблема відповідальності у працях педагогів XIV-XVII століть .....</i>	51
Чічкан К.С., <i>Екологічне виховання молодших школярів засобами навчальних предметів .....</i>	54

Андрійчук Любов Сергіївна,
слухачка магістратури спеціальності «Початкова освіта»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в інклюзивному закладі

Постановка проблеми. Одним із викликів третього тисячоліття є необхідність забезпечити рівний доступ до якісної освіти усіх без винятку людей, незважаючи на расові, соціальні, психофізичні відмінності. Це визначає ефективність суспільного поступу української держави у забезпеченні права кожного її громадянина на повагу, взаєморозуміння та самореалізацію в соціумі. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базується на простому засвоєнні та відтворенні інформації, головною метою навчання у XXI столітті є розвиток кожної особистості як повноцінного учасника розбудови демократичного суспільства.

З іншого боку, сьогодні розвиток суспільства й системи освіти відбувається під впливом світової тенденції до зростання кількості людей з інвалідністю. За даними ООН, кожна десята людина (більше 650 млн. осіб) на планеті має фізичні, розумові чи сенсорні порушення, у 25 % всього населення є різні розлади здоров'я. 3% дітей народжуються з вадами інтелекту та 10% дітей з іншими психічними та фізичними вадами. Всього в світі близько 200 мільйонів дітей з обмеженими можливостями [3, с.125].

Міністерством соціальної політики України вже зареєстровано близько 3 млн. людей з інвалідністю, зокрема 168 тис. дітей. Крім того, збільшується їх кількість: щорічно реєструється 200 -220 тис. осіб, на 450 тис. вагітностей народжується 150 тис. дітей з вродженими вадами, серед яких 20 тис. – із важкими порушеннями, а це 3,6% приросту за рік [1].

Варто констатувати той факт, що інваліди відносяться до найбільш соціально незахищеної категорії населення. Так вони не завжди мають можливості здобути освіту, якщо спроможні займатися трудовою діяльністю, то

їхній прибуток значно нижчий від середнього, а потреби у медичному і соціальному обслуговуванні набагато вищі. Більшість їх немає сім'ї та не хоче брати участь у житті суспільства. Тому основним завданням сучасної початкової школи є створення комфортного перебування та освіти дітей з обмеженими фізичними можливостями.

Аналіз останніх досліджень. Проблема освіти дітей з фізіологічними особливостями в загальноосвітніх навчальних закладах займалися: М. Малофєєв, В. Синьов, М. Шеремет, Л. Андрушко, В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Савченко, М. Сварник, О. Столяренко, А. Шевчук та інші.

Метою статті є розкриття актуальності проблеми навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Основною метою сучасного навчального закладу інклюзивної освіти, на нашу думку, є забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального і фізичного розвитку кожної дитини, в тому числі тієї, яка має порушення у фізичному розвитку, і спроба максимального розкриття її потенціалу для навчання.

Окрім того, що стосується дітей, які мають певну групу інвалідності або вади розвитку, попередження вторинних дефектів у дітей з порушеннями розвитку, які виникають або після невдалої спроби копіювати прогресуючі первинні дефекти за допомогою медичного, терапевтичного або навчального впливу, або в результаті спотворення взаємин між дитиною та сім'єю, викликаного, зокрема, тим, що очікування батьків (або інших членів сім'ї) щодо дитини не виправдалися [5].

Щодо терміну інвалід, то заслуговує на увагу той факт, що поряд із поняттями «інвалід», «інвалідність» використовуються в суспільстві такі дефініції, як: «люди з особливими потребами», «люди з обмеженими фізичними можливостями», «люди з інвалідністю», «люди з функціональними обмеженнями». І хоча ці терміни не є законодавчо закріпленими, але в законодавчих документах їх намагаються все частіше використовувати. Однак

на нашу думку, як у дитини-інваліда, так і у здорової дитини, потреби абсолютно однакові: у гідному житті, у розвитку, у свободі тощо.

Термін «людина з функціональними обмеженнями» є найбільш уживаним на сьогодні в Україні і в соціальному сенсі найбільш гуманним. Проблема полягає у ставленні суспільства до таких людей і, як наслідок, у формуванні внутрішньої та зовнішньої картини світу людей з функціональними обмеженнями. Зокрема, Джон Джойнер, директор одного з центрів соціально-педагогічної реабілітації, наголошує, що семантика слова «disabled» – недієздатний – змушує людей формувати відповідну соціальну установку стосовно таких людей, що накладає відбиток і на них самих. Він пропонує називати таких людей протилежним словом «abled people» або «people with abilities», тобто людьми, які мають здібності, оскільки це може відіграти важливу роль у визначенні потреб таких людей і шляхів допомоги їм [2].

Велику роль у перегляді позицій щодо інвалідності зіграв рух самих інвалідів за незалежне життя. Основним принципом, що поєднав самозахист та саморепрезентацію інвалідів, став принцип ім-пауерменту («improverment») або «надання можливостей», в основу якого була закладена ідея про те, що «...саме соціальні умови та соціально зумовлені ставлення через механізми сегрегації, ізоляції та вигнання перетворюють людину в інваліда» [4].

У контексті нашого дослідження досить важливим, на нашу думку, є загальний принцип соціальної роботи з людьми з обмеженою життєдіяльністю, який висловлюється через девіз, прийнятий Міжнародною організацією інвалідів: «Нічого для Вас без Вас!». Він свідчить про прагнення соціальних структур до активного залучення громадських організацій інвалідів до соціальної роботи, тобто до соціальної взаємодії. Тому важливим є введення дитини з фізіопсихологічними вадами в світ сучасної початкової школи, в суспільство здорових звичайних дітей, врахування інтересів і специфіки цілей представників різних суспільних груп у їх ставленні до проблем інклюзивної освіти.

Ефективність реалізації і впровадження ідей інклюзивної освіти в Україні в дійсності залежить від залучення до процесу впровадження інклюзивної освіти в ЗОШ чиновників та науковців, які забезпечують ресурсну базу – розробляють законодавство, готують методологічне на наукове підґрунтя, доносять ідеї інклюзії до освітянського середовища, оцінюють та спостерігають процеси інклюзії в освіті на певній відстані; споживачів – батьків та вчителів/адміністрації шкіл/навчально-виховних комплексів – ті, хто безпосередньо, у повсякденному житті відчувають на собі всі позитиви та негативи інклюзивної освіти; громадських та батьківських організацій, благодійників, донорської спільноти, які допомагають реалізовувати ідеї інклюзивної освіти; населення України, громадської думки яка є важливим компонентом загальної картини сприйняття інклюзивних процесів в освіті.

Питання, що пов'язані з організацією інклюзивних закладів (класів), повинні розв'язуватися органами управління освітою, як, власне, і покликані передбачити посади спеціального психолога і педагога-дефектолога в штатному розписі школи та класів. Для дітей з особливими фізіологічними можливостями важливо підготувати навчальні програми, закупити відповідне обладнання чи спеціальні пристрої, що придбані в готовому вигляді, змінені або спеціально пристосовані. До таких, зокрема, належать: засоби для щоденного життя; допоміжні або альтернативні засоби спілкування, доступ до комп'ютера, пристосування для транспортних засобів та ін. Відзначимо, що ефективність інклюзивної освіти ґрунтується на тому, що континуум послуг, у тому числі спеціально організоване освітнє середовище, повинні відповідати обсягу потреб таких дітей.

Висновки. Стратегія розвитку національної системи освіти повинна здійснюватися у контексті сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів та відповідати вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить розвиток України в ХХІ ст., інтегрування національної системи освіти до європейського і світового освітнього простору. Одним із напрямів реалізації цієї стратегії повинна бути належним чином організована та втілена у

практику інклюзивна освіта, яка в Україні повинна співіснувати із загальною і спеціальною.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончарова Е.Л., Кукушкіна О.И. Ребенок с особыми образовательными потребностями / Е.Л. Гончарова, О.И. Кукушкіна // Альманах Института коррекционной педагогики РАО. – 2002. – Вып. № 5. – Режим доступа : <http://ise.edu.mhost.ru/almanah/>

2. Кугуєнко Н.Ф. Світовий досвід інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади / Н.Ф. Кугуєнко // Джерело педагогічних інновацій – управління освіти. – Режим доступу : kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело_Силина_2013.doc.

3. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями : навч.-метод. посіб. для соціальних працівників і соціальних педагогів / за ред. проф. А.Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2003. – 168 с.

4. Стабс С. Инклюзивное образование при ограниченных ресурсах (Sue Stubbs, Inclusive Education Where There are few resources) : пособие / С. Стабс. – Oslo, 2002.

5. Шахненко В.І. Здійснення інклюзивної освіти як педагогічна проблема: історія, сучасність і перспективи розвитку / В. І. Шахненко, В. Т. Шевченко // Джерело педагогічних інновацій – управління освіти. – Режим доступу : kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело_Силина_2013.doc.

Білецька Аліна Олегівна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Активізація пізнавальних інтересів молодших школярів

на уроках читання: сучасний вимір

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі реформування освіти одне з головних завдань – створення необхідних умов для

повноцінного розвитку і самореалізації кожного громадянина України. Це можливо здійснити, розробивши нові педагогічні технології, які б передбачали особливості розвитку підростаючої особистості з урахуванням її індивідуальних відмінностей. У цьому ключі розгляду проблеми інноваційних підходів і оцінок потребують не лише загальні засади навчального процесу, а і його структурні компоненти, зокрема, процес учіння та форми і методи організації навчальної діяльності дитини. Відтак, запорукою ефективності навчальної діяльності й процесу учіння молодших школярів є результативність пізнавальної діяльності, від якої залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та природжених задатків учнів.

Аналіз досліджень і публікацій... У психологічній і педагогічній літературі висвітлені результати досліджень, в яких розкривається роль інтересу в навчально-виховному процесі (Н. М. Бібік, О. І. Киричук, Г. С. Костюк, Л. М. Проколієнко, О. Я. Савченко, Н. Ф. Скрипниченко, О. В. Скрипниченко та ін.) [2;4;7]. Всі автори надають винятково важливого значення інтересу до пізнання в процесі шкільного навчання. Виховання активного ставлення до знань, науки взагалі й до навчальної діяльності зокрема неможливе без розвитку допитливості, потягу до знань, інтересу до пізнання.

В основі сучасних досліджень пізнавального інтересу лежать праці Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, А. О. Смірнова, Б. М. Теплова, В. Н. Мясіщева, Л. В. Занкова, Д. Н. Узнадзе, Г. С. Щукіної та інших відомих психологів. Поняття інтересу трактується по-різному, інтерес виступає як вибіркова спрямованість особистості на ту чи іншу діяльність [2; 7].

Формулювання цілей статті... Метою запропонованої праці є дослідження процесу активізації пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках читання в сучасний вимірі.

Виклад основного матеріалу... В сучасному освітньому полі педагогічний підхід до проблеми інтересу пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також з виявленням методів і прийомів формування інтересу як цінної риси особистості і основи

успішності. Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді – завжди було метою дидактики і теорії виховання. Це завдання розглядалося педагогами всіх епох.

Л.В. Артемова справедливо зазначає: "Щоб навчання було легким і бажаним, важливо пропонувати такий зміст знань, який дитина на даному етапі розвитку своєї психіки може сприйняти найбільш оптимально – зацікавлено, з найменшими труднощами" [8, с.7]. Тобто важливим є вплив пізнавального інтересу на результативність навчання в початкових класах.

О. Савченко зазначає, що пізнавальний інтерес – це прагнення до знань, що виявляється в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності [8, с.155].

На думку багатьох дослідників, пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибірково спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності.

У сучасних дослідженнях підкреслюється, що пізнавальні інтереси школярів лежать в основі активності, самостійності школяра в навчанні [2,с.56]. Серед пізнавальних мотивів він є керованим і найзначнішим. Інтерес виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуальної напруги, самостійної діяльності. Тому, якщо перед учнями ставляться лише готові цілі, а знання лише повідомляються і закріплюються, активність згортається, інтерес згасає.

Синтез мислення, мовлення і дії на уроці – найважливіше з погляду забезпечення розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Курс «Читання» – органічна складова освітньої галузі «Мови і літератури», який охоплює класне та позакласне читання. Його метою є формування в учнів першооснов самостійної читацької діяльності, сприйняття розвитку інформаційної культури молодших школярів, виховання особистості дитини засобами художніх та науково-пізнавальних творів [8].

Читання є одним із основних компонентів розвитку мовленнєвої діяльності школярів, важливий засіб розвитку пізнавальних інтересів.

Уроки читання несуть учням не тільки знання, але є уроками виховання доброти, людяності, порядності. У ході роботи над текстом можна запропонувати такі завдання, які вчать дітей ставити пізнавальні питання до прочитаного. Ці завдання поступово можуть ускладнюватися. Так, у 1 класі навчаємо учнів формувати запитання за зразком, наслідуючи вчителя, або продовжити початок речення (про кого?, як відповів?). У наступних класах проводимо роботу з опорою на знання розділів "Текст", "Розвиток мовлення" на уроках мовлення.

Для розвитку творчої уяви у зв'язку з прочитаним пропонуємо такі завдання:

- Що можна побачити, читаючи цей уривок?
- Які картинки можна намалювати, читаючи цей уривок?
- Складіть загадку про нього.

Уроки читання варто розпочинати з артикуляційної гімнастики, вивчення скоромовок, читання віршів різною інтонацією, читання додаткової книжки на час, реклама своєї книжечки, читання "хвилею", "блискавкою", "гудінням" тощо.

Для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках читання також можна використати різні види нестандартних завдань:

- виконання вправ на розвиток умінь висловлювати здогадку, припущення, доводити справедливість певних тверджень;
- збагачення навчального матеріалу завданнями комбінованого типу, що розвивають логічне мислення, пам'ять, увагу, швидкість реакції;
- виконання інтегрованих завдань-комплексів, що потребують використання знань та вмінь із кількох навчальних дисциплін [4].

Уроки читання є гарною та ефективною базою для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів дидактичними іграми, адже на них є вдосталь можливостей для їх використання. Використання їх робить процес навчання

цікавим, створює у дітей бадьорий, творчий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу [3, с.19].

Дидактична літературна гра містить величезні можливості: це може бути і засіб аналізу художнього твору, його осмислення, і спосіб оцінки прочитаного, і творчий підсумок вивченого, і метод перевірки рівня засвоєння матеріалу. З метою ефективного використання на уроці читання визначають основні групи літературних ігор. До літературних ігор за формою проведення належать: інсценізація, вікторина, буриме, каламбур, шарада, чайнворд, анаграма тощо [1, с.7] .

Актуальним сьогодні є впровадження у навчальний процес таких засобів активізації, як системи пізнавальних і творчих завдань, застосування різних прийомів співробітництва і навчального діалогу, групової та індивідуальної роботи, що сприяє зміцненню інтересів дітей.

Серед інтерактивних методів навчання вчителі початкових класів віддають перевагу методу побудови «асоціативного куща».

На початку роботи вчитель визначає одним словом тему, над якою проводитиметься робота, а учні згадують, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Спочатку висловлюються найстійкіші асоціації, потім – другорядні. Учитель фіксує відповіді у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається». На уроках читання побудова «асоціативного куща» може бути схемою, що поступово складається учнями під керівництвом учителя.

Також можна використовувати роботу в парах для досягнення будь-якої дидактичної мети на уроках читання: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. За умов парної роботи всі діти в класі отримують можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати справи, які за інших умов потребують значної витрати часу. Серед них можна назвати такі: узяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до

будь-якої навчальної діяльності; зробити аналіз чи редагування письмової роботи одне в одного; проаналізувати разом проблему, вправу; протестувати її оцінити одне одного; дати відповіді на запитання вчителя; порівняти записи, що зроблені в класі.

Висновки... Отже, розвиток і активізація пізнавального інтересу залежить від організації навчання. Саме в структурі уроку читання полягає в системності використання ігор дидактичного характеру, інтерактивних методів, нестандартних ситуацій, змістом яких є початкові літературознавчі поняття та уявлення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вашуленко М. С. Нестандартні уроки мовлення та мислення молодших школярів / М. С.Вашуленко, Л. І. Дмитренко // Початкова школа. –1993. – №11. – С.6-8.
2. Волошина В. В. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів / В.В. Волошина, Л.В. Долинська, Л.В. Лохвицька. – К., – 2003. – 243 с.
3. Горбатюк О. Використання дидактичних ігор на уроках / О.Горбатюк // Початкова школа. – 2009. – №4. – С.19-21.
4. Іванюк М.В. Навчальна гра, як засіб розвитку дитячих інтересів / М.В. Іванюк // Передовий педагогічний досвід вчительки початкових класів Колісецької ЗОШ І-ІІ ступенів.
5. Ільяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації / Л.С. Ільяницька //Початкова школа. – 1996. – №9. – С. 27-28.
6. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання / В.І. Лозова. – Харків: «ОВС», 2002. – С.400 – 403.
7. Лютер М. Хрестоматія по історії педагогіки / М.Лютер. – М.: Сфера, 2006. – С. 325-335.
8. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О.Я. Савченко. – К.: магістр, 1997. – 255 с.

Бобрик Лілія Анатоліївна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Формування здорового способу життя молодших школярів засобами фізичної культури

Постановка проблеми. Завдання системи фізичного виховання характеризуються оздоровчою спрямованістю, забезпеченням морального, духовного, інтелектуального, фізичного розвитку особистості на засадах індивідуалізації змісту методів і засобів фізичного виховання. Останні дослідження свідчать про негативні зміни у стані здоров'я, фізичній підготовленості та працездатності дітей молодшого шкільного віку. Проблема формування здорового способу життя в дітей молодшого шкільного віку засобами фізичної культури постає із новою силою в світлі Євроінтеграційних освітніх процесів, адже світовою науковою спільнотою визначено, що основним із дидактичних завдань шкільної системи фізичного виховання є формування культури здоров'я підрастаючого покоління, виховання освіченої, фізично, духовно, психічно та соціально здорової, творчої особистості, що на сучасному етапі є найактуальнішою проблемою Українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуки способів зміцнення здоров'я дітей особливо актуальні на цей час, означений постійними стресами, хвилюваннями, негараздами. Дуже важливо дбати про здоров'я на різних етапах життя, адже тільки здорова дитина зможе в майбутньому реалізувати свій таланти [3]. Розв'язання таких завдань потребує перебудови свідомості людини, а відповідно – і мобілізації її життєвих ресурсів, усвідомлення необхідності дотримання здорового способу життя та вироблення особистісної позиції щодо зміцнення стану свого здоров'я впродовж життя [8].

Дослідження Т. Бабюк , Т. Бойченко , С. Горашука та інших містять науково – теоретичні положення спрямовані на комплексне розв'язання проблеми формування здорового способу життя особистості. У наукових

працях О. Вакуленко, Н. Мухамед'ярова, М. Солопчука та інших узагальнено методичні підходи до виховання здорового підростаючого покоління.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що в умовах реформування вітчизняної системи освіти питання формування здорового способу життя дітей та підлітків засобами фізичної культури потребує удосконалення теоретико – методологічних засад цього процесу, впровадження інноваційних технологій в практику шкільного фізичного виховання.

Вивчення та аналіз наукової літератури вказують на високу актуальність необхідності дослідження проблеми виховання здорового способу життя учнів засобами фізичної культури.

Мета статті – дослідити теоретико-методичні аспекти проблеми формування здорового способу життя у молодших школярів засобами фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Проблема здоров'я і фізичної культури дітей особливо гостро постала на початку третього тисячоліття. Гуманізація освіти потребує якісно нового підходу до потреб дитини – навчання свідомого ставлення молодого покоління до збереження та зміцнення здоров'я, пристосування до умов наявного в Україні рівня безпеки, що залежить від стану навколишнього середовища, державної системи підтримки безпеки людини та індивідуальної захищеності. Здоров'я підростаючого покоління є невід'ємною складовою, частиною загальнолюдських цінностей та пріоритетом державної політики будь – якої країни. Незважаючи на ряд заходів щодо покращення стану здоров'я дітей, які пропонуються керівними освітніми та науковими установами, в Україні спостерігаються лише поодинокі випадки успішної їхньої реалізації у діяльності роботи навчально-виховних закладів.

У Національній стратегії розвитку освіти України на 2012 – 2021 рр. [6] турбота про здоров'я молоді, формування у неї здорового способу життя визначається пріоритетним завданням.

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) є складовою фізичної культури. Саме засобами фізичної культури ми можемо сформувати ЗСЖ. Виникає запитання:

«Що таке фізична культура? Що ми розуміємо під ЗСЖ? Які засоби допоможуть сформувати ЗСЖ?».

Фізична культура у широкому розумінні – це частина загальної культури людства, сукупність спеціальних духовних і матеріальних цінностей, способів їх виробництва та використання з метою оздоровлення людей і розвитку їх фізичних здібностей [4].

Фізична культура є частиною загальної культури народу. Зміст поняття «фізична культура» В. Папуша визначає як «сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини» [7].

Фізична культура людини (індивіду) розглядається як процес оволодіння знаннями, уміннями та навиками виховної, навчальної, оздоровчої, рекреаційної діяльності для наступного використання у процесі самовдосконалення, і як результат – рівень фізичного здоров'я, який людина зможе зберегти чи поліпшити завдяки своєму бажанню, знанням, здоровому способу життя та руховій активності [5].

Здійснений аналіз наукової літератури дає підставу стверджувати, що існує багато тлумачень поняття «фізична культура», і всі вони відображають цільову компоненту в своїй змістовій сутності, а саме найвище благо людини – здоров'я.

Проблема формування здорового способу життя ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних, медичних працях. Так, проблему здорового способу життя досліджували О. Сухомлинський, К. Ушинський, А. Артемова та ін. Серед сучасних науковців, які займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя слід відмітити дослідження Л. Міхєєвої, Т. Титаренко, О. Яременко.

Сьогодні проблема загрози здоров'ю розглядається світовою спільнотою як одна із загроз планетарного масштабу – антропологічна катастрофа. Згідно з даними вчених, здоров'я людини більш ніж на 50% зумовлено її способом

життя, близько 40% – соціальними і природними умовами, а також спадковістю, і лише 10% залежить від медичного обслуговування [1].

Здоровий спосіб життя містить у собі такі основні елементи:

1. Плідну працю;

2. Раціональний режим праці і відпочинку (при правильному режимі виробляється чіткий і необхідний ритм функціонування організму, який створює оптимальні умови для роботи та відпочинку тим самим сприяє зміцненню здоров'я, поліпшенню працездатності та підвищенню продуктивності праці;

3. Викорінювання шкідливих звичок (тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків), які є причиною багатьох захворювань, різко скорочують тривалість життя, знижують працездатність, згубно позначаються на здоров'ї молодого покоління і на здоров'ї майбутніх дітей;

4. Оптимальний руховий режим, який зміцнює і розвиває мускулатуру, серцевий м'яз, судини, дихальну систему і багато інших органів, що значно полегшує роботу апарату кровообігу та має сприятливий вплив на нервову систему;

5. Раціональне харчування, забезпечує правильний ріст і формування організму, сприяє збереженню здоров'я, високій працездатності і продовженню життя;

6. Особиста гігієна містить у собі раціональний добовий режим, догляд за тілом, гігієну одягу і взуття, режим дня, дотримання яких виробляє чіткий ритм функціонування організму і створює найкращі умови для роботи та відновлення сил;

7. Загартування людини полягає в тому, що під впливом температурних впливів, за допомогою природних факторів (сонце, повітря, вода), організм поступово стає несприйнятливим до простудних захворювань і перенагрівання, що надає змогу людині легше переносити фізичні та психічні навантаження, менше стомлюватися, зберігати високу працездатність і активність [2].

Саме при дотриманні всіх цих умов ЗСЖ кожна людина створює великі можливості для зміцнення та підтримки свого здоров'я, для збереження працездатності, фізичної активності та бадьорості до глибокої старості.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Дослідивши проблему формування здорового способу життя у молодших школярів, можемо сказати, що цей процес є досить довготривалий та клопіткий.

По – перше, формування ЗСЖ залежить від оточення дитини, а саме від сім'ї. Адже, в цьому віці діти беруть приклад з батьків.

Ранкова гімнастика, прогулянка та ігри на свіжому повітрі, екскурсії, все це дає великий результат. Дитина з раннього віку привчається до активного способу життя. Тому здоров'я дітей, залежить від самих батьків.

По – друге, це школа. Залучення дітей до змагань, олімпіад, конкурсів фізичного характеру. Кожний вчитель має проводити фізкультурні хвилини на уроках, не нехтуючи ними. Обов'язковими є уроки фізичної культури, де відбувається розвиток основних фізичних якостей. Саме засобами фізичної культури відбувається формування ЗСЖ.

Уроки повинні активно сприяти успішному здійсненню позакласної і позашкільної роботи з фізичного виховання, формуванню в учнів інтересу і звички до занять фізичними вправами в повсякденному житті. Необхідно підвищувати вплив уроків фізкультури на вдосконалення інших форм фізичного виховання.

Висновки. Отже, враховуюче все вище зазначене, можемо сказати, що формування здорового способу життя у молодших школярів засобами фізичної культури залежить від узгодженої, комплексної діяльності сім'ї, школи, соціуму, відповідності обраних методів, засобів формування здорового способу життя дітей навчальним та виховним завданням, дотримання оздоровчих принципів процесу фізичного виховання молоді. Тому роль вчителя та батьків в поліпшенні здоров'я, підвищенні працездатності школярів і їх правильному фізичному розвитку дуже велика.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем формування здорового способу життя в молодших школярів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ottawa Charter for Health Promotion. First International Conference on Health Promotion. Ottawa, Canada, 17-21 November. –2006.

2. Изуткин Д. А. Критерии здорового образа жизни и предпосылки его формирования / Д. А. Изуткин, А. Д. Степанов Сов. здравоохранение. – 1981. – № 5. – С. 24–26.

3. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.

4. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вузів фіз. вихов. і спорту: В 2 т. / Т.Ю. Круцевич. – Т. 2. Методика фізичного виховання різних груп населення. – К.: Олімпійська література, 2008. – 367 с.

5. Левицький В. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні / В. Левицький Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 1. – С. 27-31.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс].– <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

7. Папуша В. Г. Теорія і методика фізичного виховання у схемах і таблицях. / В. Г Папуша – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 128 с.

8. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2004. – Ч. 2. – 248

Бродзянський Денис Анатолійович,

студент 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Комплексна корекція девіантної поведінки молодших школярів

Постановка проблеми. Сучасний період державотворення в Україні характеризується складними духовними, політичними та іншими процесами. За

певної позитивної динаміки у соціально-економічних аспектах розвитку суспільства зберігається значна кількість невирішених проблем у його духовній сфері. Поряд із окремими позитивними зрушеннями в національному, громадянському та патріотичному вихованні, у суспільній свідомості, особливо серед молоді, підлітків та дітей, набули поширення байдужість, егоїзм, цинізм, немотивована агресивна і жорстокість, неповажне ставлення до держави, інші прояви антисоціальних явищ. Серйозною загрозою духовному, фізичному та психічному здоров'ю населення, особливо дітей та підлітків, є наркоманія, пияцтво, пропагування засобами масової інформації бездуховності, аморальності, розпусти тощо. Мають місце включення дітей і підлітків до антисоціальної діяльності, часто вони беруть участь в актах хуліганства, жорстокості тощо. У зв'язку з цим постає проблема щодо здійснення об'єктивного аналізу сучасного стану виховного середовища в Україні, з'ясування причин зазначених тенденцій та шляхів їх подолання. Тому саме сьогодні особливо гостро постала проблема розробки дієвої профілактичної та реабілітаційної технології впливу, спрямованої на дітей, підлітків і молодь, що мають відхилення в поведінці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми відбилися в історії педагогічної та психологічної думки (П.Б. Блонський, Л.С.Виготський, О.Б. Залкінд, А.С. Макаренко, В.М. Сорока-Росінський, В.О. Сухомлинський, С.Т. Шацький). Протягом останніх десятиріч інтерес вчених до цієї проблеми поглибився (М.О. Алемаскін, В.Б. Баженова, Б.С. Белкін, Т.В. Драгулова, З.Г. Зайцева, Л.М. Зюбін, Н.Ю. Максимова, І.А. Невський, Р.В. Овчарова, В.М. Оржеховська, Л.С. Славіна, В.А. Татенко, Т.М. Титаренко, Д.І. Фельдштейн). Чимало праць цьому питанню присвятили зарубіжні педагоги і психологи (А. Адлер, Д.І. Байярд, А. Бандура, Я. Корчак, М.А. Раттер, К. Роджерс, П.І. Слотт, В. Смикал, М. Шюрер, К.Г. Юнг та ін.). Суттєвою особливістю значної кількості досліджень цього напрямку є їх зосередження на підлітковому віці, тоді як проблема девіантної поведінки серед молодших

школярів вивчається небагатьма дослідниками (Р.В.Овчарова, В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко).

Мета статті - визначити та розкрити психолого-педагогічні умови комплексної корекції девіантної поведінки молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Важка дитина – це така дитина, яка потребує особливого ставлення, підвищеної уваги сім'ї, вихователя. Важковиховуваність – це несприйнятливість індивіда до засвоєння позитивного соціального досвіду людства, або різкі розходження між суспільними етичними нормами і поведінкою людини, її несприйнятливість до впливу інших людей, до тих чи інших виховних впливів. Поняття “важкі діти” завдячує своїм походженням педагогічній практиці та спочатку включало в себе всі випадки відхилень у розвитку дитини. Це поняття фіксує максимально наближений до норми рівень відхилень у поведінці учнів.

Однією з причин виникнення “важких” дітей А. Макаренко вважав ненормально сформовані стосунки між дітьми й дорослими в сім'ї та школі. Нездорову мотивацію вчинків Антон Семенович пов'язував з чутливістю у сфері стосунків морального характеру. Зовнішнім проявом цієї чутливості є іноді дуже своєрідна, але по-своєму сильна система логічних побудов, яку доросла людина з адекватним моральним досвідом сприймає як нахабство. Зовнішніми факторами для багатьох безпритульних були неосвідченість та напівосвідченість, невміння лічити, нерозуміння цінності навчання [5].

Проблема запобігання дитячій злочинності є надзвичайно актуальною на різних етапах розвитку суспільства. До її розв'язання зверталися педагоги, психологи, громадські діячі минулого (В. Кащенко, О. Кістяківський, В. Мишкіс). Серед сучасних дослідників історичні аспекти виховання дітей, які вчинили правопорушення або схильні до них, побіжно розглянули В. Виноградова-Бондаренко, Ф. Ступак.

“Важкі” діти – це педагогічно запущені діти. Моральна деформація їх особистості – результат педагогічних прорахунків (мова йде не про дітей з відхиленнями в нервовій системі, не про розумово відсталіх дітей, а про

психічно і фізично здорових дітей). Найбільш рельєфно типові особливості “важкої” дитини проявляється в підлітковому віці, коли змінюється соціальна позиція дитини, зумовлюючи не тільки нову спрямованість його діяльності, але й нове ставлення до неї. Л. Виготський відмічав, що складність структури “важкого” підлітка викликана впливами життя, характером взаємин. [1].

До цієї групи відносять неслухняних, впертих, примхливих дітей, які протистоять вимогам, порадам дорослих. Виявлення реальних причин подібних відхилень, увага до потреб і інтересів дитини при одночасній вимогливості до неї і включення в колективні форми діяльності – ось основний шлях подолання неслухняності, впертості.

Частина дітей відрізняється недисциплінованістю, грубістю. До таких учнів доцільно застосовувати індивідуальний підхід і, перш за все, встановлення джерел їх неслухняності. Робота з цими дітьми включає цілеспрямовану організацію їх активності, ініціативи, поваги до їх гідності, прав на певну самостійність.

Особливу групу складають діти, поведінка яких характеризується відсутністю бажання і звичок до трудових зусиль – лінощами. Вихователю важко підмічати і заохочувати прагнення таких дітей, стимулювати в них потребу працювати, знаходити радість в діяльності.

Виділяється і група дітей, для яких характерна найбільш негативна риса – брехливість. Брехня може бути як результат і страх покарання, прагнення приховати вчинок і бажання самоутвердитися, викликати увагу оточуючих. Необхідна цілеспрямована робота вихователя, щоб виявити причини брехливості, створити обстановку правдивості, довіри, взаємної поваги і вимогливості, тактовно показати всю непорядність брехні, її взаємозв’язку з лицемірством, боягузтвом.

У частини дітей через довготривале незадоволення яких-небудь суттєвих потреб розвиваються афективні форми поведінки, їх характеризує або зарозумілість, агресивність, бравада, або, підвищена образливість, ранимість, в результаті виникають своєрідні конфлікти між рівнем домагань (які мають

завищену самооцінку або, навпаки, невпевненість в собі) і фактичним становищем дитини в колективі. Довготривале збереження афективних переживань і афективних форм поведінки призводить до формування відповідного ставлення дітей до інших людей, себе, діяльності. Необхідно вирішити внутрішній конфлікт і запобігти розвитку у дітей афективних форм поведінки [2, с.111].

Зміст поняття “комплексна корекція девіантної поведінки” орієнтує вихователя на змінення системи виховних впливів у цілому, відкриває шляхи застосування індивідуального підходу до кожної дитини, яка знаходиться в конфліктній ситуації, орієнтує на організацію системи суспільно-корисної діяльності [3].

Успішне залучення важковиховуваних учнів до різних видів діяльності як необхідний фактор корекції їхньої життєвої позиції можливе лише в тісній взаємодії шкільного і сімейного виховання. Тому весь сімейний мікроклімат, атмосфера життя в рідному домі, морально-культурних та освітній рівень батьків їхнє ставлення до своїх трудових, громадських, батьківських, домашніх обов'язків, життєві плани та прагнення, характер взаємин між батьками, батьками і дітьми, ставлення до інших людей, сімейні традиції що мають найважливіше ставлення і значення у формуванні особистості дитини [4, с.203].

Сьогодні важливу роль відіграють школи соціальної реабілітації. Адже щорічно майже 30 тисяч неповнолітніх здійснюють суспільно небезпечні вчинки і потребують направлення до цих закладів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Науковий аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури дав змогу визначити сутність девіантної поведінки як соціально-педагогічного явища, виділити низку поглядів, згідно з якими девіантна поведінка інтерпретується як вчинки, дії неповнолітніх, які не відповідають традиційно прийнятим у суспільстві соціальним нормам. Психолого-педагогічними умовами комплексної корекції девіантної поведінки молодших школярів є: врахування індивідуально-психологічних особливостей дітей із девіантною поведінкою;

залучення важковиховуваних учнів до різних видів діяльності; дотримання педагогічного такту як умова подолання девіантної поведінки в учнів. Актуальним є удосконалення діагностико-прогностичних методик, впровадження інноваційних інтерактивних технологій і методик профілактики згубних звичок.

Список використаних джерел та літератури:

1. Баженов В. Г. Воспитание педагогически запущенных подростков / Баженов В. Г. - К. : Рад. шк, 1986. - 128 с.
2. Верцинская Н. И. Индивидуальная работа с учащимися / Верцинская Н. И.- Минск : Нар. асвета, 1983. - 142 с.
3. Выготский Л. С. Проблемы возраста / Выготский Л. С. //Собр. соч. В 5 т., – М. : 1983. – [Т.5]. – С. 143 -214.
4. Державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2002 року. – К. : Держав. Ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 232 с.
5. Макаренко А. С. Педагогические сочинения / Макаренко А. С. – [в 8 т.]. – М. : Педагогика, 1983-1986.

Василенко Наталія Юріївна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Шляхи збагачення синонімічного словника

учнів початкової школи

Постановка проблеми. Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, які відбуваються в світі, перспективи розвитку української держави потребують випереджувального, глибокого оновлення системи освіти. "Концепцією розвитку загальної середньої освіти" передбачено, що стрижнем освіти ХХІ століття має стати розвивальна, культурознавча домінанта, виховання відповідальної особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку, спроможної творчо використовувати набуті знання

й уміння, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагнучої до змін на краще в своєму житті та житті своєї країни.

Сучасна школа покликана забезпечити умови для інтелектуального, соціального, морального й фізичного розвитку та саморозвитку учнів.

Потреби сьогодення вимагають посилити практичне й виховне спрямування освіти, формування в процесі вивчення всіх предметів культури особистості.

Функціональний підхід до шкільного мовного курсу передбачає, що робота над мовною теорією, формуванням знань про мову підпорядковується інтересам мовленнєвого розвитку учнів, від якого значною мірою залежить успішність процесу формування особистості. Адже мовлення – основа і результат розумової діяльності, найважливіший засіб комунікації, вираження української ментальності. Воно служить своєрідним ключем пізнавальної діяльності і, за висловлюванням М.І. Жинкіна, є "каналом розвитку інтелекту". Логічне, чітке, образне усне й писемне мовлення учня –

показник його розумового розвитку.

З огляду на ту надзвичайно важливу роль, яку відіграє лексика в комунікативно спрямованому навчанні рідної мови, проблема розвитку зв'язного мовлення учнів висуває на одне з провідних місць словникову роботу.

Набуті в початкових класах уміння користуватися лексикою рідної мови допомагають учням точніше передавати свої думки, сприяють їхньому загальному розвитку. Ще К.Д. Ушинський зазначав: "Дитина, яка не звикла схоплювати смисл слова, неясно розуміє або зовсім не розуміє його справжнього значення і не набула навички розпоряджатися ним вільно в усній і письмовій мові, завжди терпітиме від цієї корінної вади при вивченні будь-якого іншого предмета".

Великого значення збагаченню словника учнів надавали й інші методисти минулого (К.Б. Бархш, Ф.І. Буслаєв, М.О. Рибнікова, І.І. Срезневський).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній методичній літературі робота над синонімами розглядається як один із перспективних

напрямів у методиці розвитку мовлення молодших школярів. Ученими-методистами М.С. Вашуленком, М.Р. Львовим, О.Н. Хорошковською доведено, що систематична і системна, цілеспрямована і різноманітна робота з синонімами розвиває увагу й інтерес до слова, збагачує мовлення дітей, робить його точнішим і виразнішим, активізує розумову діяльність учнів.

Однак функціональний підхід до вивчення синонімів у початковій школі реалізований не повністю. Недостатньо розроблена проблема збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами, як засіб увиразнення мовлення. Ця проблема, на наш погляд, має реалізуватися шляхом збагачення мовлення молодших школярів синонімічними рядами, формування в учнів умінь розрізняти значеннєві відтінки слів одного синонімічного ряду з метою свідомого і вдалого вживання синонімів у власному усному та писемному мовленні.

Мета статті – проаналізувати систему роботи над лексичними поняттями, теоретично обґрунтувати систему вправ із синонімами, що забезпечить збагачення синонімічного словника учнів і вироблення вміння використовувати його в мовленнєвій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Синоніми в лексичній системі мови, виконуючи як номінативну, так емоційно-експресивну функцію, є важливим засобом стилістичної диференціації мовлення і як лексичні феномени пов'язані з усіма іншими елементами мовної системи. Оволодіння синонімією значною мірою робить усне й писемне мовлення точним, виразним і стилістично диференційованим.

Виняткового значення вивченню синонімів як засобу розвитку мовлення молодших школярів надає відомий російський методист академік Р.М. Львов. Він зазначає, що в початкових класах діти не одержують теоретичних відомостей про синоніми, але вивчення їх у практичному плані, шляхом виконання вправ, необхідне. За його методикою система практичних вправ із синонімами складається з таких елементів:

а) знаходження в текстах для читання слів, близьких за значенням, пояснення значень і відтінків цих слів;

б) добір близьких за значенням слів до даного, пояснення відмінностей у значенні цих слів;

в) виконання вправ з метою активізації уживання синонімів [2].

М. Р. Львов вважає найсприятливішими для роботи над синонімами уроки читання і радить елементарну роботу над ними проводити вже в першому класі. За М. Р. Львовим, аналіз синонімів – це робота над точністю слова, і жоден урок з читання, особливо в другому і третьому класах, не повинен проходити без цієї роботи. Але вправи з синонімами проводяться не тільки на уроках читання, вони використовуються також на уроках мови під час вивчення граматичних тем [2].

М. Р. Львов пропонує такі основні типи вправ із синонімами, що застосовуються в початкових класах:

а) вибір і групування слів, близьких за значенням;

б) розташування синонімів за зростанням чи зменшенням рівня певної ознаки;

в) добір синонімів до певного слова;

г) заміна синоніма в реченні (мета такої вправи полягає у виборі точнішого і вдалішого слова);

д) вибір для певного речення одного з поданих близьких за значенням слів [2].

Нарешті, М. Р. Львов зазначає, що головна мета будь-якої лексичної вправи – використання слів у власному мовленні. А досвід показує, що діти непогано оволодівають синонімами, якщо їх систематично вправляти в цьому на уроках [2].

Проблеми вивчення синонімів у початковій школі торкається О. Н. Хорошковська. Вона вважає, що "робота з синонімами має важливе значення не тільки для збагачення словникового запасу учнів, а й для формування стилістичних умінь" [4].

О. Н. Хорошковська звертає увагу на схильність учителів застосовувати здебільшого два види роботи з синонімами:

- 1) вправи на вибір слів із ряду поданих близьких за значенням;
- 2) вправи на добір слів, близьких за значенням до поданого.

Цього, звичайно, недостатньо. Тому методист пропонує урізноманітнити роботу з синонімами такими видами вправ:

а) заміна словосполучень чи окремих слів синонімом (велике нещастя – горе, сильний дощ – злива, дрібний дощ – мряка, буря в морі – шторм);

б) вправи на точне, осмислене вживання синонімів (із ряду слів, близьких за значенням, дібрати й вставити замість крапок найбільш влучне: холонуть, мерзнути, клякнуті, дубіти. Прийшла зима. Повітря стало .... Якщо постояти на місці, то руки починають ... , ноги ... , все тіло... .);

в) вправи на самостійний добір синонімів для змалювання ознак окремих предметів.

Крім того, О. Н. Хорошковська радить добирати такі вправи, які давали б учням можливість розуміти відтінки у значеннях слів одного синонімічного ряду [4].

В основу сучасних програм і підручників з української мови для початкових класів покладено науково-теоретичні засади та методичні рекомендації, обґрунтовані в працях М.С. Вашуленка [3; 1].

Практичне вивчення синонімів у початкових класах, на думку дослідника, має здійснюватися за допомогою виконання різноманітних вправ на виявлення та зіставлення слів, близьких за значенням; самостійний добір синонімів та вживання їх у зв'язних висловлюваннях. Особлива увага звертається на те, щоб учні не тільки вловлювали й розуміли спільне або подібне між синонімами, а й усвідомлювали відмінності в їх значеннєвих відтінках [3].

При відборі певного лексичного мінімуму для організації роботи з синонімами М.С. Вашуленко радить керуватися такими відомими в сучасній методиці навчання рідної мови критеріями:

- 1) частотність відібраних слів у загальнонавчальній лексиці сучасної української літературної мови;
- 2) врахування словникового запасу молодших школярів;
- 3) відбір синонімів у межах вивченої теми;
- 4) наявність забезпечення синонімів і синонімічних рядів у текстах вправ;
- 5) доступність відібраних синонімів і синонімічних рядів для розуміння учнями початкових класів;
- 6) необхідність створення бази для роботи над синонімами в середній ланці загальноосвітньої школи [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок. У представленій статті було проаналізовано сучасну методику роботи над лексичними поняттями, і синонімами зокрема, досягла чималих успіхів, однак проблему вивчення синонімів у початковій школі не можна вважати розробленою на достатньому рівні. Зокрема, потребує розгляду питання збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами як засіб увиразнення мовлення. До висновку про доцільність і можливість такого підходу до вивчення синонімів підводить аналіз методичної літератури з цього питання, програм і шкільних підручників з української мови.

Подальші дослідження плануються провести у напрямку у більш досконалому вивченні проблеми дослідження у теоретичному обґрунтуванні і практичному впровадженні в початковий курс української мови методики збагачення словникового запасу молодших школярів, у розробці методичної системи, спрямованої на формування в учнів початкових класів знань про значеннєві відтінки синонімів та їх функціональну роль у мовленні з метою формування вмінь увиразнювати власні висловлювання, підвищення мовленнєвої культури молодших школярів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вашуленко М.С. Теорія і практика навчання української мови в чотирирічній початковій школі: Автореф. дис. у формі наукової доповіді д-ра пед. наук: 13.00.02 / КДШ ім. М.П. Драгоманова. – К., 1992. – 58 с.

2. Львов М.Р. Речь младших школьников и пути ее развития: Пособие для учителя / М. Р. Львов – М.: Просвещение, 1975. – 176 с.

3. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1-4 класах: Науково-теоретичні засади та методичні рекомендації / Підгот. М.С.Вашуленко. – К: Рад.школа, 1991. – 112с.

4. Хорошковська О.Н. Розвиток мовлення молодших школярів: Посібник для вчителів / О. Но. Хорошковська – К.: Рад. школа, 1985. – 96 с.

Дзян Людмила Василівна,
студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Ігрові технології як один з ефективних методів виховання у сучасній початковій школі

Постановка проблеми. Одним з головних педагогічних завдань є виховання людини, здатної акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві тощо. Це завдання відображене в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, в якій підкреслюється необхідність застосовувати нові педагогічні технології особистісно зорієнтованого виховання для формування творчих здібностей дітей [1].

На сучасному етапі модернізації початкової освіти одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи шкільного виховання та результатів роботи за змістом чинних програм навчання та виховання в початковій школі є пошук інноваційних методів та форм організації різних видів діяльності дітей молодшого шкільного віку. Одним із найбільш перспективним шляхом формування самостійності, творчості, ініціативи учнів у виховній роботі є система ігрових технологій, особливість яких полягає в пріоритеті розвиваючої функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, які займалися проблемами застосування гри як методу навчання і виховання в початковій школі, найвідомішими є такі педагоги-класики: Я. Коменський, К. Ушинський, Л. Виготський, В. Сухомлинський, А. Макаренко, С. Русова, В. Скуратівський.

Значну кількість педагогічних ідей щодо ігрової діяльності дитини висловили у своїх працях психологи. Так, психологічним особливостям гри присвячено роботи О. Леонт'єва, О. Запорожця, Д. Ельконіна, А. Люблінської, Н. Кудикіна та ін., які зазначали, що грі притаманні риси, характерні для будь-якої іншої діяльності.

Ряд спеціальних досліджень з ігрової діяльності учнів початкової школи здійснили такі видатні педагоги, як: С. Арутюнян, О. Газманов, В. Григор'єв, О. Дьячкова, Ф. Фрадкіна, Г. Щедровицький та ін. Значний внесок у розвиток як теоретичних, так і практичних засад гри зробили і зарубіжні вчені: З.Фрейд, А.Адлер та ін.

Однак, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, недостатньо вивченим залишається такий аспект, як особливості та педагогічні умови використання ігрових технологій у виховному процесі сучасної початкової школи.

Саме тому метою статті є висвітлення особливостей ігрової діяльності молодших школярів та окреслення специфіки застосування ігрових технологій як одного з ефективних методів у виховній роботі зі школярами початкової школи.

Виклад основного матеріалу. В сучасний час школа, особливо початкова, потребує такої організації своєї діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого ставлення до життя кожного учня, впровадження різних інноваційних навчальних програм, реалізацію принципу гуманного підходу до дітей та ін. Розвиток сучасної дитини як особистості передбачає максимальну реалізацію нею своєї активності,

самостійності, творчої ініціативи, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби досягнення цілей, намірів, реалізувати свої власні потреби та інтереси.

Саме тому у виховному процесі початкової школи ігрові технології навчання використовуються не тільки як засіб фізичного розвитку, а й як засіб національного виховання, пізнання навколишнього світу, яке передбачає надання широких можливостей для вивчення української історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування національної гідності, активне входження особистості в соціальне життя [5, с. 465].

Зазначимо, що ігрові технології є однією з унікальних форм виховання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки діяльність учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення певних предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивно емоційно забарвленої монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєнню інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, таким чином засвоюваний учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і інтерес у навчально-виховний процес [3, с. 36].

Окрім того, у грі формується багато особливостей особистості дитини. Гра – це своєрідна школа підготовка до праці. У грі виробляється спритність, витримка, активність. Гра – це школа спілкування дитини [4, с. 533].

Як зазначає Н. Кудикіна, ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Специфіка ігрової діяльності полягає в тому, що її продуктивність визначається активним функціонуванням уяви дітей і міжособистісним спілкуванням [2, с. 52].

Цінність гри як виховного засобу полягає у тому, що, впливаючи на колектив дітей, які граються, педагог через колектив впливає на кожного з дітей. Організуючи життя дітей у грі, вихователь формує не тільки ігрові

відносини, але і реальні, закріплюючи корисні звички в норми поведінки дітей у різних умовах і поза грою – таким чином при правильному керівництві дітьми гра стає школою виховання. Керуючи грою, педагог виховує активне прагнення робити щось, дізнаватися шукати, виявляти зусилля, і знаходити, збагачує духовний світ дітей. А це все сприяє розумовому і загальному розвитку.

Окрім того, у дитини молодшого шкільного віку формується уява і символічна функція свідомості, які дозволяють йому переносити властивості одних речей на інші, виникає орієнтація у власних почуттях і формуються навички їх культурного вираження. В результаті освоєння ігрової технологій в молодших школярів формується готовність до суспільно значимої і суспільної діяльності та навчання.

Висновки. Отже, ігрові технології – одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини, разом з працею, навчанням, мистецтвом, спортом вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкнутості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Початкова школа. – 2002. – №№ 2, 3. – Розділ III.
2. Кудикіна Н.В. Теоретико-методичні основи гри як методу навчально-виховної роботи з шестирічними першокласниками / Н. В. Кудикіна // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць. Випуск 5. – К.: Логос. – 2001. – С. 51-58.
3. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади забезпечення успішності ігрової діяльності молодших школярів / Н. В. Кудикіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія “Педагогіка. Соціальна робота”. – 2001. – Вип.4. – С.35-39.

4. Скалич Л. Дитяча гра – невідемний компонент української етнопедагогіки / Л.Скалич // Рідне слово в етнокультурному вимірі: збірник наукових праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2013. – С. 532-537.

5. Скалич Л. Фольклорні ігри як засіб виховання національної самосвідомості молодших школярів / Л.Скалич, Н.Калита // Рідне слово в етнокультурному вимірі. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Упор. М.Федурко, В.Котович, Г.Філь. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С. 465-469.

Заворотна Яна Василівна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Технологічні та методологічні аспекти особистісно орієнтованого навчання

Постановка проблеми. Особистісно орієнтована освіта ґрунтується на загальнолюдських та особистісних цінностях, з урахуванням потреб самої людини, її мотивів, здібностей, особистих якостей, життєвих цінностей тощо. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема методологічних аспектів особистісно орієнтованого навчання у процесі навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукову роботу проблеми особистісно орієнтованого навчання молодших школярів вагомий внесок зробили такі вчені С.Сисоєва, О.Савченко, І.Якиманська, Б.Ананьєва, Л.Виготський, О.Леонтєва, С.Рубінштейн.

Метою статті – є дослідження теоретичних та методичних аспектів особистісно орієнтованого навчання; його сутності; характерних ознак особистісно орієнтованої технології.

Виклад основного матеріалу. Метою технології особистісно орієнтованого навчання є гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, вироблення власного “Я”,

неповторної індивідуальності. Індивід має стати суб'єктом життєдіяльності, професійної діяльності, а не опанувати тільки певну сукупність загально наукових і професійних знань, умінь і навичок.

В основу особистісно орієнтованого навчання покладено принципи гуманістичного спрямування у філософії, психології та педагогіці, розроблені Карлом Роджерсом:

- індивід перебуває в центрі світу, який постійно змінюється: для кожного значущим є власний світ сприйняття навколишньої дійсності, цей внутрішній світ не може бути до кінці пізнаним будь-ким ззовні;

- людина сприймає навколишню дійсність крізь призму власного відношення та розуміння;

- індивід прагне до самопізнання та самореалізації, йому властива внутрішня здатність самовдосконалюватись;

- взаєморозуміння, необхідне для розвитку індивіда, може досягатись тільки в результаті спілкування.

Самовдосконалення, розвиток відбувається на основі взаємодії з навколишнім середовищем, з іншими людьми. Зовнішня оцінка є суттєвою і вагомою для процесу пізнання, що досягається у наслідок прямих чи прихованих контактів[2].

Особистісний підхід передбачає, що всі психічні процеси, якості та стан розглядаються як такі, що притаманні конкретній людині. І як підкреслював С.Рубінштейн, „ в психічному обліку людини виділяються різні сфери, чи риси, які характеризують різні вияви особистості; при всій різноматнітності, відмінностях і суперечностях основні властивості, при взаємодії один з одним в конкретній діяльності людини та взаємному проникненні один в одного, стікаються в єдності особистості”.

І.Зязюн розглядає особистісно орієнтоване навчання як процес, у якому учень знаходиться в центрі навчання та у якому навчально-пізнавальна діяльність, а не викладання, є провідною у тандемі вчитель-учень і у якій

традиційна парадигма освіти вчитель-підручник-учень змінюються на нову: учень-підручник-вчитель[1].

Переважає більшість дослідників-педагогів особистісно-орієнтованого навчання відносять до ознак особистісно-орієнтованого підходу: індивідуальний підхід у навчанні; навчання на принципах співпраці, співдружності, взаєморозуміння та взаємоповаги; створення умов для розкриття особистісних якостей і здібностей студентів.

До важливих ознак особистісно орієнтованого навчання О.Савченко відносить багатоваріантність методик і технологій, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, зміцнення всіма засобами цінності емоційного благополуччя, позитивного ставлення до світу, тобто внутрішньої мотивації.

Особистісно орієнтоване навчання, на думку С.Сисоєвої, має враховувати суб'єктивний досвід, який є основою організації індивідуального і диференційованого навчання, тобто створює умови для реального врахування індивідуального темпу засвоєння матеріалу; впровадження особистісно орієнтованого навчання передбачає таку професійну підготовку педагога, яка включає фундаментальну підготовку з відповідного предмета, ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, спрямовану на формування умінь щодо особистісно орієнтованого навчального процесу, формування гуманістичного мислення, здатності до суб'єктної взаємодії у педагогічному процесі [3].

Практична реалізація особистісно орієнтованого навчання можлива за умов створення такого розвивального середовища (зміст, організаційні форми, методи, засоби, суб'єкт-суб'єктний характер педагогічної взаємодії), у якому той, хто навчається, набуває статусу найвищої цінності навчального процесу і яке б сприяло розвитку інтелектуального, творчого і духовного потенціалу, його індивідуальності, емоційно-вольових якостей, творчих можливостей, мислення і загальної культури, формуванню здатності до самостійної, активної діяльності, професійного самовизначення, навичок взаємодії із сучасним динамічним ринком праці.

Особистісно орієнтованим технологіям властива гуманістична і психологічна спрямованість. Така технологія передбачає не тільки накопичення знань, вироблення вмінь, навичок, компетентностей, а й формування принципів саморозвитку й самореалізації, розвиток його пізнавальних здібностей.

Особистісно орієнтоване навчання надає можливості кожному учневі навчатись відповідно до своїх здібностей і потреб, орієнтує їх не тільки на досягнутий ним рівень, а й висуває вимоги дещо більші за його здібності, сприяє тому, щоб навчання постійно сприяло реалізації його потенційних можливостей. В основі особистісно орієнтованої технології навчання – особистість учня, створення комфортних, безконфліктних умов для її навчання.

Висновок. Аналіз сучасної педагогічної літератури допоміг нам дійти таких висновків що особистісно орієнтоване навчання надає можливості: кожному учневі, з урахуванням його здібностей, нахилів, інтересів, цілей та ціннісних орієнтацій, реалізувати себе в пізнавальній та навчальній діяльності: стимулює учня для самопізнання, самовиховання та самовдосконалення. У нього з'являється можливість пізнати себе зсередини і ззовні, порівняти себе з іншими учнями, оцінити свої вчинки та поведінку, навчитись сприймати себе та інших в цілому, а не за окремими рисами характеру.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : Монографія / І.А. Зязюн. – Черкаси : ВВ ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2008. – С. 404 - 405.
2. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий – К.: Видавничий Дім "Слово", 2004. – С.110-112.
3. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: Монографія / С. О. Сисоєва – Харків,Київ: Каравела, 1998. – 150 с.
4. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник / З. І. Слєпкань – К.: Вища школа., 2005.– С.67.

Ковальська Анастасія Василівна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Методи розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках читання

Постановка проблеми: Актуальною умовою сьогодення є виховання всебічно розвиненої особистості, формування покоління здатного вчитися протягом усього життя, творчого та цілеспрямованого. Особливе місце у такому навчально-виховному процесі посідає розвиток творчих здібностей молодших школярів, оскільки, державі потрібні не просто хороші виконавці, а інтелектуально розвинені, творчо обдаровані особистості. Цим аргументовано актуальність проблеми шляхи розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках читання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів, окремі її теоретичні і практичні аспекти знайшли висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних учених, саме: О. Антипової, Л. Виготського, Г. Костюка, А. Макаренка, І. Лернера, В. Паламарчука, Л. Пироженка, О. Пометуна, Д. Рум'янцевої, М. Статкіна, В. Сухомлинського та інші.

Мета статті – полягає у розкритті методів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках читання.

Виклад основного матеріалу... Основною метою освіти є підготовка підростаючого покоління до майбутнього. Творчість – це той шлях, що може ефективно реалізувати цю мету [1].

Таким чином, розвиток творчих здібностей – це вміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток психічних процесів. Цей процес передбачає і розвиток мислення – вміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію. Розвивати творчість означає

виховувати у дітей інтерес до знань, самостійності у навчанні. Тому на кожному уроці вчитель початкової школи повинен передбачати різноманітні завдання.

На переконання Л. Пироженко, сформувати творчі здібності у дитини можна шляхом виконання різних видів діяльності. Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, ми можемо зацікавити дитину процесом творчості. [5]

Одним із найефективніших видів діяльності на уроках української мови в початкових класах, які сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів є використання таких груп методів:

1. За характером керівництва розумовою діяльністю учнів: пояснювально-ілюстративні, евристичні, проблемні;

2. За джерелом знань: наочні, словесні;

Першу групу методів становлять методи, спрямовані на поступове зростання і на розкриття пізнавальної активності та творчого потенціалу учнів. Дидакти І. Лернер і М. Статкін розробили таку типологію методів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови в початковій школі:

Пояснювально-ілюстративні, за якими матеріал пояснюється такими прикладами: різноманітний наочний матеріал (таблиці, плакати, малюнки, роздаткові картки, ТЗН і т.д).

Евристичні (частково пошукові): окремі елементи нових знань учень знаходить після цілеспрямованих спостережень завдяки розв'язанню пізнавальних завдань, проведенню експерименту.

Проблемні: уміння усвідомлювати проблему, знайти шляхи її вирішення.

Вагоме місце в розвитку творчих здібностей та засвоєнню мовного матеріалу належить другій групі методів. Використання наочних методів відповідає дидактичному принципу наочності, ураховує наочно-дійовий та наочно-образний характер мислення молодших школярів (спостереження,

розглядання предметів і малюнків, перегляд діафільмів, ігри з наочною тощо).

Значення словесних методів полягає в тому, що вони дають можливість формувати мовленнєві вміння і навички. Серед яких слід виокремити такі методи: розповідь, бесіда [5].

На думку російського психолога Я. Пономарьова, не менш важливими для розвитку творчих здібностей важливим є використання інтерактивних методів навчання.

Головна стратегічна лінія розвитку освітньої системи нині полягає в її адаптації до змінних соціально-економічних умов суспільства. Це націлює педагогів здійснювати акцент у методах навчання на пошук, «продукування» нових індивідуальних способів навчальної діяльності.

Інтерактивні методи навчання спрацьовують через осмислення кожним учнем своєї діяльності, що звернена до здатності дитини перебудовувати свої дії, досвід, мотиви і потреби, що допомагає розвивати творчий потенціал у дітей.[4]

О. Пометун та Л. Пироженко виділяють такі найпродуктивніші інтерактивні методи розвитку творчих здібностей у молодших школярів на уроках читання.

1. Метод гри. Гра, як основна діяльність дитини в молодшому шкільному віці, є постійною її супутницею. Гра для дитини – перша можливість проявити себе, самовиразитись і самоствердитись. В іграх діти не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. [5]

Проаналізувавши дослідження відомого психолога Л. Виготського, можемо стверджувати, що «гра дитини – це творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них дійсності, яка відповідає запитам і інтересам самої дитини», тобто гра розглядається як творча діяльність, в якій наочно виступає комбінуюча дія уяви. [1]

Саме тому, на нашу думку в практичній діяльності вчителя необхідно використовувати розвивальні ігри як засіб навчання і виховання.

Під час роботи з дітьми варто керувати процесом творчості, спрямовувати його на активізацію творчої думки. Тому є можливим використання методу мозкового штурму.

Метод мозкового штурму слід використовувати тоді, коли діти не мають уявлення про предмет, вони висловлюють свої думки, обґрунтовують, а вже потім роблять висновок. (Магічний трикутник, квадрат. Площа. Вимірювання площі.)

Метод ПРЕС навчає учнів виробляти й формувати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших.

Метод гранування (асоціативний куц) – стратегія навчання, яка спонукає учнів думати вільно та відкрито з певної теми. Вона націлена передусім на стимулювання мислення школярів про зв'язки між окремими поняттями. Порядок запису і розташування слів у гронах довільний. Головне слово – тема – найчастіше розташоване у центрі. Навколо нього групуються слова-асоціації. Це нагадує гроно винограду.

Метод акваріум є формою діяльності учневі у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в такій групі, для вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку.

Розвиток творчого мислення неможливий без формування розумових операцій, тому є доречним використання методу розвитку уяви, як «морфологічний аналіз». Мета такого методу полягає в тому, щоб: формувати у дітей вміння давати велику кількість різних категорій відповідей у рамках заданої теми; створювати умови для оцінки дитиною отриманих ідей; учити деталізувати найбільш продуктивні відповіді.

Інтелектуальний розвиток дитини залежить від того, наскільки вона бере участь у продуктивних видах діяльності. Кожна продуктивна діяльність передбачає вміння планувати, тобто спершу уявляти образ того, що створюється, а потім утілювати його в практичній діяльності. Необхідною умовою розвитку творчих здібностей кожного школяра є застосування

учителя на уроці різноманітних завдань творчого характеру, які дадуть можливість урізноманітнити творчу діяльність учнів.

Щоб сформувати творчі здібності, дитині необхідно отримати найбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності. Сформувавши в дитини інтерес до будь-яких видів діяльності, вам вдасться захопити вихованця процесом творчості [6].

Висновок. Таким чином аналіз сучасної педагогічної літератури допоміг нам дійти таких висновків, що у формуванні творчих здібностей молодших школярів доречно буде використовувати групи методів, як:

1) за характером керівництва розумовою діяльністю учнів: пояснювально-ілюстративні, евристичні, проблемні;

2) за джерелом знань: наочні, словесні;

Застосування цих методів сприятиме розвитку творчості й нестандартного мислення дітей, дасть змогу підвищити ефективність навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Виготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – СПб. : Азбука, 2000. – 416 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості : навч. посіб. / Г. С. Костюк. – К. : Вища школа, 1984. – 180 с.
3. Киричок В. А. Гуманне ставлення до дитини: метод. посіб. для вчителів / В. А. Киричок . – Інфодрук, 2004. – 132 с.
4. Пономарьов Я. А. Психология творчості і педагогіка / Я. А. Пономарьов . – М.: Педагогіка, 1976. – 336 с.
5. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво. А.С.К., 2004 – 192 с
6. Савченко О. Я. сучасний урок в початкових класах/ О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 256 с.

Козлик Ярослав Сергійович,
слухач магістратури зі спеціальності
«Управління навчальним закладом»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Теоретичні основи організації методичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі

Постановка проблеми. На етапі практичної реалізації завдань Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та Національної доктрини розвитку освіти гостро стоїть завдання широкого впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового досвіду роботи. Педагог, як і кожен фахівець, потребує постійного підвищення кваліфікації. Хрестоматійним став вислів К. Ушинського про те, що вчитель як фахівець живе доти, поки вчиться. Сприяти педагогу в цьому – провідна функція внутрішньошкільної методичної роботи.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти методичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі розглядали у своїх наукових дослідженнях С. Гончарова, І. Жерносек, Т. Загривна, В. Пікельна, М. Поташник, А. Столяренко, А. Ткач та інші.

Метою статті є розкриття напрямів та форм методичної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Основним керівним документом з питань організації методичної роботи є рекомендації щодо організації цієї діяльності з педагогічними кадрами в установах освіти України. У даний пакет документів також входять рекомендації щодо організації методичної роботи з педагогічними працівниками в дошкільних, загальноосвітніх середніх та позашкільних закладах освіти № 6 від 27.11.97 [4, с. 10].

Згідно з цим документом, методична робота – це систематична колективна та індивідуальна діяльність педагогічних працівників, спрямована на удосконалення їхньої кваліфікації та професійної майстерності.

Система науково-методичної роботи з педагогічними кадрами має спрямовуватися на формування професійно-педагогічної культури педагогів, прирощення знань, продукування нових педагогічних ідей, технологій, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду. Вона покликана задовольнити потреби розвитку й оновлення навчального закладу, а також інтереси педагогічних колективів у постійному підвищенні фахового рівня відповідно до кон'юнктури ринку педагогічної праці виступати засобом соціального захисту і забезпечувати потреби розвитку освіти у висококваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістах.

Основні завдання і зміст методичної роботи педагогічними працівниками в дошкільних, загальних середніх та позашкільних закладах освіти включають такі напрями [1, с.34]:

а) керівництво роботою методичних об'єднань закладу освіти та координацію їхньої діяльності;

б) вивчення рівня освітньо-кваліфікаційного забезпечення навчально-виховного процесу кадрами з відповідною базовою і повною вищою педагогічною освітою;

в) створення організаційних умов для безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації педагогічних працівників;

г) проведення системи методичних заходів, спрямованих на розвиток творчих можливостей педагогів, виявлення перспективного педагогічного досвіду та участь у його вивченні, узагальненні та впровадженні;

г) залучення педагогів, авторів методичних винаходів і раціональних педагогічних пропозицій у галузі методики навчання і виховання до навчально-методичної та дослідної роботи в статусі методистів-кореспондентів відповідних кафедр інститутів післядипломної освіти (удосконалення вчителів), до конкурсів педагогічної майстерності тощо;

д) апробація та впровадження освітніх технологій та систем;

е) аналіз умов забезпечення психофізичного здоров'я дітей та учнів, стану викладання предметів і навчальних курсів та учнів, стану викладання предметів

і навчальних курсів та вироблення рекомендацій щодо приведення їх у відповідність до встановлених державними стандартами освіти вимог;

є) створення умов для збереження, систематичного поповнення та ефективного використання педагогічними працівниками закладу освіти методичного фонду літератури, дискет, аудіо та відеоматеріалів;

ж) координація індивідуального змісту методичної роботи освітнього закладу зі змістом діяльності методичних, науково-методичних установ.

Серед шляхів оптимізації методичної роботи можна визначити: подолання формалізму, надмірної регламентації, категоричності, волюнтаризму («роби тільки так», «треба тільки це...») в практиці проведення методичних заходів, у визначенні керівниками шкіл і вищими інстанціями «нових» обов'язкових методичних форм і, натомість, реальне забезпечення здійснення принципів організації змісту методичної роботи, впровадження досягнень кращого педагогічного досвіду і наукових ідей у практику [3, с.145].

Основні форми організації методичної роботи в школі досить динамічні. Вибір конкретної з них залежить від педагогічної культури вчителів, морально-психологічного клімату в шкільному колективі, матеріально-технічних можливостей школи, інноваційної відкритості та активності вчителів та керівників школи.

До нетрадиційних форм методичної роботи належать: педагогічні ігри (дидактичні, виховні, ділові, рольові); моделювання педагогічних ситуацій; олімпіади методичних інноваційних розробок уроків, виховних заходів, методичні «мости», літературні ярмарки педагогічних підручників, методичних рекомендацій, аукціон методичних розробок; конкурсні виставки методичних розробок (уроків, виховних заходів). Вони сприяють залученню педагогів до пошукової методичної роботи; розвитку вміння спілкуватися з колегами, учнями, батьками сприяють попередженню конфліктів у педагогічних колективах [5, с. 12-13].

Висновки. Підвищення ефективності управління науково-методичною роботою є можливим за умови: створення нормативно-правових, кадрових,

організаційно-педагогічних, фінансово-економічних, матеріально-технічних умов організації методичної роботи; стимулювання педагогів до підвищення кваліфікації, мотивація творчості.

Основними напрямками удосконалення системи науково-методичної роботи можна вважати: обґрунтування мети методичної роботи в навчальному закладі; побудова оптимальної структури системи науково-методичної роботи; створення ефективної системи оцінювання методичної компетентності, результатів педагогічної праці, рівня науково-методичної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончарова С. Ж. Методическая деятельность: сущность, проблемы, организация / С. Ж. Гончарова. – Новокузнецк : ИПК, 1999. – 72 с.
2. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі / І. П. Жерносек. – Х. : Основа, 2006. – 128 с.
3. Методическая работа в школе: организация и управление / под общ. ред. М. М. Поташника. – М. : Дидактика, 1991. – 192 с.
4. Методична робота в школі / укл. В. В. Григораш. – Х. : Основа, 2009. – 304 с.
5. Павлютенков Є. М. Організація методичної роботи / Є. М. Павлютенков. – Харків : Основа, 2005. – 80 с.

Кубова Аліна Володимирівна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Гуманізація навчально-виховного середовища як педагогічна умова виховання гуманних якостей молодших школярів

Постановка проблеми. В умовах сьогодення шлях до демократичної, цивілізованої держави обумовлений переважно формуванням соціально-комунікативної активності особистості, її свідомості та самосвідомості,

реалізацією її творчого потенціалу. У цьому випадку завдання кожного вчителя полягає в тому, щоб допомогти кожному учню навчитися жити в цьому великому і такому неосяжному світі.

Гуманізм у педагогіці – складне, багатоаспектне явище. Його не можна звести до простої формули «любов до дітей», хоча без неї неможливий жодний гуманізм. Змінилася взаємодія вчителя та батьків, керівника і вчителя, учителя і учнів. Учитель навчається все життя [4, с.248].

Аналіз останніх досліджень. Серед літературних джерел, що висвітлюють окремі аспекти середовищ відомі праці Ш. Амонашвілі, М. Бахтіна, І. Беха, Л. Виготського, В. Оржеховської, С. Соловейчика, В. Сухомлинського, Н. Чавчавадзе І. Якиманської та ін. [2].

Метою нашої статті є розгляд проблеми впливу навчально-виховного середовища на виховання гуманних якостей молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «середовище» відображає залежність та взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток людини, її взаємодію з оточенням. Як зазначає В. Слободчиков, середовище – це не просто соціальна статична одиниця, це складна система, що знаходиться в постійному розвитку і охоплює різні, близькі і далекі життєві сфери [3, с.177-184]. Середовищний підхід у педагогічному процесі визнано як перспективний на рівні «Всесвітніх доповідей з освіти» ЮНЕСКО.

У сучасній педагогічній науці поряд з синергетичним, особистісно-орієнтованими, функціонально-діяльним, гуманістичним підходами активно досліджується середовищно-орієнтований підхід до навчання як психолого-педагогічна проблема. В якості базового поняття використовується «навчально-виховне середовище» як таке, що відбиває системні формуючі впливи предметного, соціального й інформаційного оточення. Зокрема, у своїх працях Ю. Мануйлов, «середовищний підхід» визначає як спосіб організації середовища й оптимізації його позитивного впливу на розвиток особистості школяра.

Як зазначає С. Сергеев, середовищно-орієнтований підхід у навчанні дозволяє перенести акцент у діяльності викладача з активного педагогічного впливу на особистість учня в русло формування навчального середовища, у якому відбувається його самонавчання і саморозвиток. При такій організації включаються механізми внутрішньої активності учня, його взаємодії із середовищем [2].

Зокрема, С. Крилова «освітнє середовище» вважає частиною соціокультурного простору, зоною взаємодії освітніх систем, їхніх елементів, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів.

Російський вчений В. Ясвін під «освітнім середовищем» (чи середовищем освіти) розуміє систему впливів та умов формування особистості за заданим зразком, а також створення можливостей для її розвитку, що відбувається в соціальному і просторово-предметному оточенні [4, с.248].

Важливою властивістю освітнього середовища є його векторність – виразність навчального ефекту у визначеному спектрі завдань. Середовище, наділене широким спектром навчальних впливів, називається однорідним. Як зазначає В. Ясвін, для наукового аналізу настільки складної і багатовимірної соціальної реальності, якою є освітнє середовище, використовується векторна, логіко-матеріалістична модель [4, с.248].

На впливовій ролі середовища наголошував В. Сухомлинський у праці «Павлишська середня школа», де зазначається, що виховання середовищем, виховання речами, створеними самими учнями, що збагачують духовне життя колективу, це одна із найтонших сфер педагогічного процесу. У контексті нашого дослідження освітнє середовище дозволяє учню початкової школи створити образи та ідеали у поведінці, у ставленні до культурних цінностей, до родини, колективу, один до одного. Адже середовище – це все те, що оточує дитину, колектив у якому вона живе і вступає у взаємодію... Варто відрізнити внутрішнє середовище учнівського колективу від зовнішнього середовища, зазначав автор [1].

Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновки, що науковці вибудовують певну ієрархію педагогічних конструкцій: освітній простір, освітнє середовище, навчально-виховне середовище.

У нашому розумінні, навчально-виховне середовище – це спеціально організовані умови для цілеспрямованого здобуття учнями певних знань, умінь та навичок, в якому цілі, зміст, методи і організаційні форми навчання є доступними для кожної дитини, враховуючи її здібності, інтереси, таланти та ін. Складовою навчально-виховного середовища є навчальна діяльність, організована з певними цільовими установками, при цьому забезпечуються інтенсивні зв'язки між учасниками цього процесу.

Навчально-виховне середовище розглядаємо як відкриту педагогічну систему, тісно пов'язану з зовнішніми чинниками, яка не може функціонувати поза їхніми межами та впливами. Таке середовище розуміємо як мобільну, структуровану систему, що є частиною більш складної системи вищого рівня – освітнього середовища.

Аналіз літератури із зазначеної проблеми свідчить, що навчально-виховне середовище школи як сукупність педагогічних впливів, цінностей і взаємозв'язків служить засобом успішного вирішення освітніх завдань, джерелом розвитку особистості. Це також сукупність організованих чи стихійних мікросередовищ (соціокультурного, педагогічного, сімейного, родинного та ін.), які певним чином, впливають на формування навчально-виховного середовища, визначають його роль, спрямованість та цільове призначення. Це середовище формування особистості, виховання гуманних якостей, система умов для творчого розвитку дітей і педагогів як суб'єктів цього процесу, спрямованого на підвищення якості освіти.

Можна передбачити, що навчально-виховне середовище в його взаємозв'язках з комунікативними, соціальними, природними чинниками створюють систему розвиваючого характеру, спрямовану на формування навчальних здібностей учнів. На наш погляд, такий підхід до організації навчально-виховного середовища, забезпечить сприятливі умови для виховання

гуманних якостей, продуктивного навчання, спрямованого на розвиток інтелектуальних здібностей суб'єкта в цілому.

Відомий педагог Я. Корчак уважав, що тип навчально-виховного середовища визначається, насамперед, тими умовами і можливостями, що сприяють розвитку активності (чи пасивності) дитини і його особистісної волі (чи залежності)... З огляду на це, для побудови моделі навчально-виховного середовища і визначення його типу, структури, змісту принциповим є його цільове призначення, процес цілепокладання, що для нашого дослідження означає спрямованість усієї системи роботи на виховання гуманних якостей молодшого школяра.

Навчання як діяльність мають такі педагогічні категорії як ціль і мета. Вони є складовими цілепокладання у будь-якому виді людської діяльності, є системоутворюючими, вихідними у виборі засобів цілеспрямованого досягнення мети. До структури будь-якої діяльності входять: цілепокладання, ціледійснення, ціледосягнення, що мають різні сутнісні характеристики.

Об'єктивно, крім цільового призначення, навчально-виховне середовище можна характеризувати іншими показниками: насиченість середовища, тобто ресурсний потенціал, структурованість – спосіб організації та якісні ознаки.

Умовно у навчально-виховному середовищі ключова роль належить педагогічному процесові в школі (навчальна діяльність, виховна робота, виконання додаткових програм, завдань, самоосвітня робота та ін.), що слугує основним джерелом та засобом підвищення рівня знань та якості освіти у початковій школі.

Висновок. Отже, спільна діяльність породжує між учасниками саме такі взаємостосунки, які зможе організувати педагог. Тому, щоб сформувати взаємини на засадах конструктивного співробітництва і терпимого взаєморозуміння, необхідно організовувати заняття-ігри, основна стратегія яких формувати у вихованців почуття спільності, бажання бачити в однолітку друга і партнера. У той же час створювати ситуації, коли дитині потрібно відстоювати власні переконання. У ході цих занять педагог не повинен

використовувати інструкцій, нотацій, зауважень; не ділити дітей на хороших і поганих. Завдання дорослого – підтримати кожного, показати що всі учасники не конкуренти, а рівноправні партнери, від яких залежить кінцевий результат.

Важливість всієї роботи з виховання гуманних якостей зумовлена тим, що необхідно трансформувати зовнішню регуляцію дитячої поведінки на внутрішню. Одночасно зазначимо, що описані методи та прийоми будуть створювати та наповнювати навчально-виховне середовище гуманним змістом за умови взаємозв'язку та доповнення один одного. Це сприяє більш повній і ґрунтовній реалізації ефективного виховання гуманних якостей молодших школярів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // В. О. Сухомлинський Рад. шк. – 1988. – Зібр. Тв. : в 5-ти т. – Київ. 1979. – Т.1. – 625 с.
2. Сучасні гуманітарні підходи в теорії і практиці виховання: Сб.наук.статей / Укл. і відп.ред. Д. В. Григор'єв, ред. Є. І. Соколова. – Перм, 2001. – 201 с. (Ітоп РАО, Наук.центр суч.проблем виховання, Перм. обл. ін-т підвищення кваліфікації працівників освіти).
3. Слободчиков В. И. Образовательная среда : реализация целей образования в пространстве культуры / В. И. Слободчиков // Нове ценности образования : Культурне модели школы. – Вып. 7. – М., 1997. – С. 177-184.
4. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М., ЦКФЛ РАО, 1997. – 248 с.

Кузьмович Іванна Іванівна,
студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Технологія колективного творчого виховання у контексті виховного процесу початкової школи

Постановка проблеми. Реалізація нових векторів у галузі освіти потребує застосування різноманітних педагогічних технологій, творчого пошуку нових концепцій, принципів і підходів до освітнього процесу на різних етапах формування особистості.

Щоб мати можливість знайти своє місце в житті, учень сучасної школи повинен володіти певними якостями:

- гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях;
- самостійно та критично мислити;
- уміти бачити та формувати проблему, знаходити шляхи її раціонального вирішення;
- бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією;
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях [2, с. 18].

Аналіз останніх досліджень. Проблема сьогодні полягає в тому, щоб надати вчителю методологію вибору та механізм реалізації відібраного вченими змісту освіти в реальному навчальному процесі як з урахуванням інтересів та здібностей окремого учня, так і колективу в цілому. Цю задачу може вирішити така педагогічна технологія, як технологія колективного творчого виховання.

Першим у педагогічній практиці використав технологію колективного творчого виховання (КТВ) А. Макаренко. Вся діяльність його колонії імені М. Горького та комуни імені Ф. Дзержинського була заснована на ідеях прийняття

колективного рішення і виконання всіх дій; зміна складів зведених загонів; система перспективних ліній тощо[4, с.10].

Згодом, в 60-х роках минулого століття, узагальнивши ідеї А. Макаренка, його послідовників С. Шацького, В. Сухомлинського, технологію колективного творчого виховання як систему було розроблено російським вченим доктором педагогічних наук І. Івановим разом з його однодумцями – викладачами та студентами Ленінградського педагогічного інституту. В цей час в Ленінграді, Москві, Пермі, Києві, Одесі та інших містах колишнього СРСР почали формуватися виховні об'єднання дітей та дорослих, які називали себе «комунарами» : Фрунзенська комуна, Комуна ім. Макаренка (КІМ), клуб юних комунарів (КЮК) тощо [3, с.43].

Тому методика (технологію) колективного творчого виховання називають ще технологією І. Іванова, або комунарською методикою.

Виклад основного матеріалу. Колективні творчі справи – це, передусім, прояв життєво-практичної громадської турботи про поліпшення спільного життя, це сукупність певних дій на загальну користь та радість. Це справа колективна, тому що планується, готується, здійснюється і обговорюється всіма учасниками. Вона — творча, тому що на кожній стадії її здійснення і учні, і педагоги ведуть пошук найкращих шляхів вирішення спільного завдання; бо справа не робиться по шаблону, завжди розкриває нові можливості її учасників[1, с. 204].

Концептуальними положеннями технології КТВ є: діалог всіх точок зору; повага до особистості дитини, унікальної її позиції у світі; соціальна спрямованість діяльності; колективна діяльність як засіб створення сильного творчого поля; використання феномена групового впливу на індивідуальні здібності особистості; створення умов для виявлення і формування основних рис в процесі позаурочної колективної творчої діяльності

Необхідність використання даної технології розкривається у наступних її перевагах:

- у процесі колективної творчої діяльності здійснюються, в тісній єдності, завдання різноманітних частин виховання: громадянського, морального, трудового, розумового, фізичного, естетичного;
- у процесі колективної творчої діяльності розвиваються в єдності всі три сторони особистості: пізнавально-світоглядна (знання, погляди, переконання, ідеали), емоційно-вольова (почуття, прагнення, інтереси, потреби), діяльнісна (уміння, навички, звички, здібності, риси характеру);
- у процесі колективної творчої діяльності реалізуються різні функції виховної діяльності: вихователі передають готовий суспільно-цінний досвід вихованцям, ті оволодівають цим досвідом, і створюють новий разом з вихователями та під їх керівництвом.

Висновок. У процесі колективного творчого виховання особливого значення надають емоційній насиченості колективного життя. Учні та учителі спільно будують мету колективного життя. Показником рівня розвитку колективного мислення є колективна творчість, що дає можливість спілкуватися в колективі не за шаблоном, не за поданим сценарієм, а з вигадкою, фантазією, імпровізацією, грою. Технологія колективного творчого виховання дає можливість удосконалювати пізнавально-світоглядну, емоційно-вольову та дієві сфери особистості учня й педагога, об'єднує ділову та міжособистісну сфери діяльності людини[3, с. 23].

Список використаних джерел та літератури:

1. Волков И. Б. Учим творчеству / И. Б. Волков. – М.: ПЕДАГОГИКА”, 1982. – 251 с.
2. Донцов А. И. Психология коллектива / А. И. Донцов. – М.: Издательство Московского Университета, 1984. – 174с.
3. Иванов И. П. Методика коммунарского воспитания / И. П. Иванов. – М., 1990. – 280 с.
4. Изюрова О. С. Коллективное творческое дело как форма развития толерантности подростков в детском доме / О. С. Изюрова // Образование и наука. – 2008. – № 7. – С. 78-86.

Лавренюк Світлана Володимирівна,
студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Особливості формування мотивації до лідерства як передумова формування лідерських якостей у дітей молодшого шкільного віку

Постановка проблеми. Сучасний період відродження України, її державності, економіки, освіти, науки та культури вимагає зміни поглядів на освіту, виховний ідеал, виховання особистості. Головною метою виховання особистості є підготовка учнів до повноцінного суспільного життя, яке передбачає виконання ролей громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Саме тому сучасна школа, зокрема початкова, вимагає докорінного переосмислення усієї системи виховання, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на основі гуманізації життєдіяльності учня, створення умов для самореалізації у різних видах діяльності [1, с. 45].

Організація виховного процесу, що визначається як закономірна, послідовна, безперервна зміна етапів розвитку та становлення взаємодіючих суб'єктів, передбачає застосування ефективних способів та створення необхідних соціально-педагогічних умов, завдяки яким стане можливим формування лідерських якостей учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проблеми формування лідерських якостей у молодого покоління присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Феномен лідерства у дітей різних вікових категорій досліджували такі учені: у дошкільному віці – П.П. Загоровський, В.С. Мухіна, Т.А. Репіна, А.В.Пасічніченко та ін.; в молодшому шкільному віці – В. Дерінг, П.П. Блонський, Я.Л. Коломинський, О.І. Тищенко та ін.; в підлітковому та юнацькому віці – А. Картер, Р. Стогділл, Г.К. Ашин, Т.Т. Джамгаров, В.І. Румянцева, Р.Л. Кричевський, М.М. Рижак, О.І. Василькова, В.В. Ягоднікова.

Окрім того, роль лідерів у колективах дошкільників висвітлено у наукових розвідках О.С. Залужного, В.Ф. Ануфрієвої, О.О. Папір.

Проблеми виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських якостей і формування соціально активної особистості розглядають у своїх дослідженнях Д. Алфімов, Т. Вежевич, А. Войчихова, Т. Прохоренко, К. Садохіна, К. Слесик, В. Татенко, О. Тихомирова.

Метою статті є висвітлення особливостей формування лідерських якостей у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до людини, потребує розвитку її духовного та лідерського потенціалу. Сьогодні зростає попит на обдаровану особистість, яка нестандартно мислить, наділена сильною волею, високою працездатністю, особистісними вміннями і навичками, пов'язаними з ефективними комунікаціями, організацією власної справи, створенням команди і вмінням працювати в ній, мистецтвом вести переговори тощо. Тому проблема лідерства, як уже зазначалося вище, особливо молодіжного, набуває великого значення [3, с. 110].

Узагальнивши різні визначення, під лідерством ми розуміємо комплексне, відносно стійке, динамічне особистісне утворення, що характеризується певною системою ставлень людини до людей та до самої себе. Зовнішньо воно виявляється у лідерській поведінці і діяльності. Внутрішньо лідерська позиція зумовлюється системою установок, цілей і цінностей і відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Оскільки психологічними особливостями молодшого шкільного віку у вихованні лідерів є працездатність, самостійність, прагнення до досягнення успіху, витримка, наполегливість, упевненість у своїх силах, наслідування свого ідеалу, то такі діти значно виділяються серед інших молодших школярів. Вони упевнені в собі, з повагою ставляться і до дорослих, і до своїх однолітків, охоче діляться іграшками та іншими своїми речами; доброзичливі, ініціативні, їм все цікаво, першими починають виконувати завдання, а інші наслідують їх приклад [4, с. 82].

Одним із важливих елементів розвитку та виховання лідерських якостей у молодших школярів є формування мотивації, яка, на нашу думку, є важливим поштовхом до самостійного виконання дітьми певних завдань, прийняття рішень, що, у свою чергу, породжує риси лідера.

Так як молодші школярі орієнтовані на дію, на активність, але неадекватна самооцінка нерідко стає причиною їх власних невдач у виконанні ролі лідера, то саме у цьому велике значення має підготовленість до виконання ролі лідера, набуття вміння бути організатором діяльності. Це все і доводить необхідність звернення уваги педагогів (вихователів, батьків) на дитину, створення умов для прояву нею власної активності, зокрема формування мотивації до лідерства, що і є наслідком розвитку її лідерських якостей [4, с. 83].

Зазначимо, що формування мотивації загалом – це виховання у дітей та учнівської молоді ідеалів, створення системи цінностей, пріоритетів, соціально прийнятних в українському суспільстві, у поєднанні з активною поведінкою учня, що означає взаємозв'язок між усвідомленими та реально діючими мотивами.

Говорячи про проблему формування мотивації молодших школярів до лідерства, детальніше окреслемо такі поняття, як «мотив», «мотивація», які є тотожними за своїм значенням.

Мотив є формою прояву потреби людини (мотив фр. – спонукальна причина, привід до дії). Це – спонукання до діяльності, відповідь на те, заради чого вона відбувається.

Мотиви спрямовують, організовують пізнання, надають йому особистісного значення. Мотиви, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю, але впливають на її успішність, є зовнішніми. До них, наприклад, можна віднести: позитивне ставлення дитини до школи; допитливість; довіру до вчителя; прагнення бути дорослим; прагнення мати шкільні речі тощо [5, с. 208].

Мотивація (з лат. *movere*) – спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, керуючий поведінкою людини, який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

У психології виділяють два види мотивації – зовнішню та внутрішню. Зовнішня мотивація виникає під впливом і тиск зовнішніх імпульсів – вимог, наказів, примусів, викликає зовнішній дискомфорт (людина зобов'язана виконувати чийсь волю). Внутрішня мотивація виникає «зароджується» під впливом внутрішнього дискомфорту (людина діє, щоб отримати внутрішнє задоволення, отримати позитивний психічний стан). [5, с. 209].

Навчання по-різному впливає на розумовий розвиток залежно від того, наскільки успішно воно виховує в учнів повноцінні мотиви учіння. Загальновідомим є і той факт, що структура навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку є фактором формування в учнів не лише систем операцій і знань, а й навчальних, пізнавальних інтересів, бажання вчитися, допитливості, любові до книги, прагнення до самоосвіти, що в подальшому ефективно сприятиме формуванню лідерських якостей у дітей названої вікової категорії [2, с. 263].

Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів особливо важливо забезпечити такі умови: збагачувати зміст особистісно-орієнтованим цікавим матеріалом; утверджувати справді гуманне ставлення до всіх учнів, бачити в дитині особистість; задовольняти потреби в спілкуванні з учителем та однокласниками під час навчання; збагачувати мислення інтелектуальними почуттями; формувати допитливість і пізнавальний інтерес; формувати адекватну самооцінку своїх можливостей; утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення; використовувати різні способи педагогічної підтримки; прогнозувати ситуації, коли вона особливо потрібна дітям; виховувати відповідальне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов'язку [4, с. 84].

Реалізація кожної з цих умов вимагає тривалої, узгодженої роботи вчителя, вихователя і батьків.

Повертаючись до проблеми формування мотивації до лідерства у дітей молодшого шкільного віку, зазначимо, що прояви лідерства в учнівських колективах, тобто домінування одних особистостей над іншими, пов'язані з тим, що група довіряє розв'язання важливих задач не будь-кому, а тому, чия готовність діяти відповідає конкретному моменту. Специфіка лідерства полягає в тому, що роль лідера не тільки дають, а беруть самотійно. Іншими словами, лідером може стати той, хто, крім відповідного соціально-психологічного складу, має достатню мотивацію лідерства, тобто бажає виконувати цю роль [1, с. 46].

Основним засобом поведінки лідера у процесі керівництва є неперервна дія на керівний об'єкт, колектив чи окрему особистість. Ефективність цього діяння багато в чому визначається рівнем компетентності лідера та його особистісними особливостями. Ті, хто прагне визнання, найбільш високо оцінюють свої комунікативні якості (вміння спілкуватись, вихованість, привабливість) і частково – властивості соціального інтелекту (гумор, проникливість).

Однак, таке поняття, як «лідерство» має і певну негативну сторону. Так, особистості, які надають перевагу мотиву суперництва, високо оцінюють свою підприємливість, волю. Вони розраховують на свою енергію, напір, доказом чого є жорстокість їхньої поведінки – домінантність і агресивність.

Мотивація до лідерства в молодших школярів має свої особливості, вона пов'язана з віковими особливостями розвитку особистості. Відповідно до цього виділяють шість груп соціально-орієнтованих мотивів до лідерства в дітей молодшого шкільного віку: мотиви відповідності соціальним очікуванням; мотиви, пов'язані із соціальним почуттям; мотиви слідування моральним нормам; мотиви зовнішньої оцінки людей з референтної для певної дитини групи; мотиви самоствердження; мотиви приєднання до групи [3, с. 113].

Висновки. Отже, цілеспрямоване формування мотивації до лідерства у дітей молодшого шкільного віку відбувається у процесах розвитку, навчання, виховання, спілкування, діяльності особистості. Метою формування лідерських якостей учнів початкової школи є: підвищити рівень соціальної компетентності та сформувати досвід лідерської поведінки через залучення її до реальної участі в різних видах діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алфімов Д.В. Зміст феномену «лідерські якості особистості» / Д.В. Алфімов // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред.ради: А.О. Монаєнко; редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 11 (64). – С. 44-51.
2. Семенов А. Практика виховання лідерських якостей у молодших школярів засобами рухливих ігор // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 52, 2015. – С.262-270.
3. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді / Н. Сушик // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі України, 2013. – № 7. – С. 110-114.
4. Хмизова О.В. Організаційно-педагогічні умови формування лідерської позиції у молодших школярів / О.В. Хмизова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету: зб. наук. пр. – Чернігів, 2006. – Вип. 38. – С. 82-85.
5. Хмизова О.В. Особливості виховання лідерів у молодшому шкільному віці / О.В. Хмизова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – К.; Житомир, 2003. – Вип. 5. – Кн. 1. – С. 208-215.

Магальяс Марина Валеріївна,

студентка 2 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

**Проблема професійної підготовки вчителя
в педагогічному доробку К. Д. Ушинського**

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української держави набули значущості питання вдосконалення вітчизняної освітньої системи відповідно до світових вимог. В умовах державно-політичних і соціально-економічних перетворень одним із головних завдань українського суспільства є інтеграція нашої країни у світовий культурний та економічний простір, що потребує комплексної модернізації системи освіти і виховання, створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації громадян України. Це актуалізує загальні інтеграційні процеси, спричинені науково-технічним прогресом, демократизацією та гуманізацією освіти, й викликає необхідність звернення до педагогічної проблематики в історичному аспекті. В умовах інтеграції освітньої галузі й педагогічної науки в міжнародний освітній простір особливої значимості набувають питання репрезентативного вивчення творчої спадщини визначних освітян, педагогів світового виміру, які сприяли розвитку національної педагогічної думки та розширенню наукового пізнання. Як зазначає професор Кедров: «Хто не знає минулого, у того немає майбутнього». Погоджуючись із цією думкою, у своїй статті ми звернемося до педагогічної концепції К. Д. Ушинського, внесок якого, на нашу думку, є неоціненним у світовий педагогічний доробок.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення праць підтверджує, що головна увага науковців приділялася системоутворюючому узагальненню психолого-педагогічної спадщини видатного педагога: обґрунтуванню ідеї народності та антропологічного підходу, формуванню категоріального апарату педагогіки як науки, науково-методичним узагальненням питань дидактики, теорії виховання,

організації професійної підготовки вчителів (М. Грищенко, С. Єгоров, Є. Мединський, В. Струминський); систематизації та ретроспективному виданню оригінальних педагогічних праць К. Ушинського (О. Острогорський, В. Струминський, В. Чернишов та ін.); ретроспекції ідей К. Д. Ушинського у творчості його послідовників – Х. Алчевської, В. Водовозова, Б. Грінченка К. Єльніцького та ін. (М. Гончаров, Д. Лордкіпанідзе, О. Романовський та ін.); науковим розвідкам з метою уточнення біографії видатного педагога (М. Ніжинський, С. Чавдаров та ін.). Окремі узагальнення щодо характеру і змісту порівняльних досліджень К. Д. Ушинського представлено у працях Б. Вульфсона, А. Готалова-Готліба, З. Малькової, А. Сбруєвої.

Метою статті є розгляд ідей Костянтина Дмитровича Ушинського щодо становлення вчителя.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки сучасного вчителя стає на сьогодні однією з найважливіших соціально-педагогічних проблем. Якщо розглядати педагогіку як науку, то саме К. Ушинський особливу увагу приділяв проблемі вчителя та системі його підготовки. Погляди з цього питання викладено ним у низці педагогічних праць: «Про користь педагогічної літератури», «Про народність в громадському вихованні», «Людина як предмет виховання», «Проект учительської семінарії», «Три елементи школи» тощо. Вимоги до педагогічної підготовки вчителів у його працях формувалися диференційовано щодо вчителів молодших і старших класів.

«Якщо медикам ми довіряємо своє здоров'я, то вихователям ввіряємо моральність і розум наших дітей, ввіряємо їхню душу, а разом з тим і майбутнє нашої Вітчизни» [5, с.64]. Так визначав К. Ушинський роль і значення професії вчителя. Його працю він порівнював з творчістю художника, який створює духовний образ людини

Видатний педагог вказував, що народним учителем може бути лише людина, яка близька до народу, тісно пов'язана з ним, знає народну мову, живе народними інтересами. Учитель повинен бути високоосвіченою людиною з енциклопедичними знаннями, любити свою професію, бути завжди

зацікавленим в удосконаленні своєї майстерності, володіти педагогічним тактом. Йому важливо знати свою справу, чітко уявляти мету педагогічної діяльності, мати високу практичну підготовку, володіти методикою навчання і виховання, уміти викладати свої знання визначено і точно, бути не тільки хорошим викладачем, але й не менш умілим вихователем. Костянтин Дмитрович наголошував, що учитель повинен бути психологом, знати психологію дитини, вивчати і добре знати свого вихованця, щохвилини перебувати у сфері психологічних явищ. Необхідною умовою успіху вчителя є його обізнаність з науковими основами педагогіки і побудова своєї діяльності на передових досягненнях педагогічної теорії [3].

Важливо підкреслити, якщо народний учитель хоче мати моральний вплив на дітей і їх батьків, його життя не повинно суперечити шкільним настановам. Він повинен мати звичку до простого, скромного, діяльного і чесного життя; знати життя і побут тих дітей, яких буде вчити. Вчитель має володіти педагогічним тактом, знати свою справу і завжди займатися самовдосконаленням та підвищенням власної професійної майстерності [1, с.4].

Головна функція вчителя, за його висловом, – бути посередником між усім, що було благородного і високого в минулій історії людей і поколінням новим, бути охоронцем святих заповітів людей, що боролися за істину і благо. Вчитель повинен стати живою ланкою між минулим і майбутнім. І тому його справа – одна з найважливіших справ історії. Відводячи учителеві відповідальну роль у суспільстві, К. Ушинський розробив певну систему його підготовки, зокрема у педагогічних семінаріях. Відповідно до ідеї народності виховання, першою і основною умовою плідної діяльності педагога К. Ушинський вважав його близькість прагненням і інтересам народу [3].

Педагог також висловлював пропозиції щодо створення в університетах педагогічних факультетів, де б готували викладачів педагогіки та вчителів для середніх шкіл. Для підвищення кваліфікації народних вчителів К. Ушинський пропонував організувати при семінаріях вищі педагогічні курси, щорічні лекції

з педагогіки і психології, він позитивно ставився до проведення вчительських з'їздів, зборів, нарад, він сам брав участь у роботі таких з'їздів.

Виділяючи якості вчителя, К. Ушинський насамперед вимагав, щоб учитель не тільки був предметником, надавав знання, а він повинен бути вихователем: «У викладачеві середнього навчального закладу знання предмету далеко не є головним показником. Чи важко знати будь-який один предмет у межах гімназійного курсу? Чи важко знати три, чотири таких предметів, викладаючи їх тільки рік чи два? Але головне достоїнство гімназистського викладача полягає в тому, щоб він умів виховувати учнів своїм предметом» [2, с.89].

Аналіз педагогічних праць видатного педагога показав, що він закликав вчителів до глибокого й всебічного вивчення учнів, підкреслюючи тим самим положення: якщо педагогіка хоче виховувати учня у всіх аспектах, то вона повинна спочатку вивчити його у всіх аспектах [3].

Вчитель – це високоосвічена людина з енциклопедичними знаннями, яка любить свою професію, постійно вдосконалює свою майстерність, має ґрунтовну практичну підготовку, педагогічний такт, володіє методикою навчання й виховання, є не лише хорошим викладачем, а й добрим вихователем. Він повинен знати психологію дитини, вивчати і добре знати вихованців, бути обізнаним з новими основами педагогіки й будувати свою діяльність на передових досягненнях педагогічної теорії [1, с. 4].

Отже, ми бачимо, що К. Ушинський до проблеми педагогічної підготовки вчителя підходить диференційовано, окремо до вчителів початкової і середньої школи. Педагогічна спадщина щодо педагогічної підготовки вчителів не втратила своєї актуальності в сучасних умовах і ефективно може використовуватися при складанні навчальних планів, програм та у всій системі навчально – виховної роботи з майбутніми вчителями.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бобир О. Педагогічна спадщина Костянтина Ушинського у світлі сьогодення: виїзне засідання Президії АПН України: [про Всеукр. наук.-практ.

конф. «К. Д. Ушинський: актуальні проблеми української освіти і педагогічної науки» в Чернігів. держ. пед. ун-ті ім. Т. Г. Шевченка] / О. Бобир // Педагогічна газета. – 2008. – Травень – червень. – № 5/6. – С. 4.

2. Врублевська М.О. Настільна книга заступника директора / М.О. Врублевська, В.В. Григораш. – Харків: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. – 320 с. – С. 89.

3. Константинов Н.А. Великий русский педагог К.Д.Ушинский. Жизнь и педагогическая деятельность К. Д. Ушинского [Електронний ресурс] / Н.А. Константинов, Е.Н. Медынский, М.Ф. Шабаева // Режим доступу <http://www.biografia.ru/>.

4. Курашова В. О. Внесок К. Д. Ушинського в розробку питань ініціативного навчання / В. О. Курашова // Теорія і методика навчання і виховання : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Харків : [б. в.], 2007. – Вип. 18. – С. 99 – 106.

5. Панасенко Е. Модель вчителя (За матеріалами педагогічної журналістики другої половини XIX – початку XX ст.) / Е. Панасенко // Рідна школа. – 1998. – №2. – С. 63 – 65

Мукомела Юлія Володимирівна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Загадка як засіб розвитку довільної пам'яті молодших школярів

Постановка проблеми в загальному вигляді. Невпинне збільшення наукової інформації, динаміка розвитку сучасного суспільства, зростання соціальної ролі особистості та інтелектуалізація її праці потребують забезпечення якісно нових підходів до вирішення проблем сучасної освіти.

Питання підготовки молоді до життя ставить перед учителями початкових класів завдання викладати основи всіх шкільних наук так, щоб знання школярів формувалися як єдиний фундамент, як міцна основа для

майбутньої професійної діяльності. Саме вміння швидко запам'ятовувати матеріал, довго зберігати його, відтворювати, за необхідності використовувати знання в практичній діяльності забезпечує успішність будь-якої роботи, впливає на розвиток інтелектуальної сфери та формування особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага до проблеми пам'яті не послаблювалась у психолого-педагогічній науці протягом усього періоду її розвитку. Вивченню різних аспектів пам'яті були присвячені дослідження видатних вітчизняних (П.І.Зінченко, О.В.Гордон, Д.Ф.Ніколенко, П.І.Титаренко) і зарубіжних (О.Кюльпе, К.Марбетай, В.Келлер, К.Коффа, К.Дункета ін.) науковців [2, с. 71]. Однак, ще й досі не склалося єдиної думки про засоби, умови та раціональні прийоми розвитку довільної пам'яті у молодших школярів.

Мета статті. Розкрити можливості використання загадок з метою розвитку довільної пам'яті молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Навчання у початковій школі вчені розглядають як комплексну систему розвитку та тренування довільної пам'яті молодших школярів. З цією метою вчителі початкових класів можуть використовувати різноманітні засоби.

В усній художній творчості кожного народу з давніх-давен живе й постійно розвивається, активно функціонує загадка як засіб розвитку довільної пам'яті, кмітливості, фантазії, творчих здібностей молодших школярів.

Учням початкових класів подобається запам'ятовувати (загадувати) і відгадувати загадки. В них викликає радість і процес, і результат цього своєрідного змагання. Загадки розвивають в школярів уміння виділити суттєві ознаки предмета або явища, доводити правильність свого рішення. Щоб процес відгадування загадки мав розвиваючий ефект, необхідно сформувати у дитини певні уміння. Перш за все, потрібно навчити учня виділяти вказані в загадці ознаки невідомого об'єкта і порівнювати їх між собою. Педагог має показати, що головне – не в швидкому темпі відгадування, а в тому, щоб знайти самостійно правильну відповідь. Якщо знайдено відгадку, потрібно вчити дітей

доводити правильність своєї думки. Відгадування загадок з наступним доведенням розвиває довільну пам'ять та індивідуальні якості пам'яті [3, с. 25].

Великий потенціал для розвитку довільної пам'яті школярів містять загадки про природу, рослинний і тваринний світ. Тут знайшли втілення досвід людини, прагнення відобразити характерні особливості різних пір року за допомогою звичних образів з повсякденного життя. Вивчаючи тему "Зима", можна запропонувати дітям запам'ятати такі загадки: Невидимий біле зерно сіє, та ще не зійшло, як з світу втекло (Сніг). Скатертину біла увесь світ накрила (Сніг). Без сокири, без долота, а мости будує (Мороз). На уроках рідної мови під час проведення хвилинок каліграфії та з метою звуко-буквеного аналізу слів педагог має можливість розвивати цей важливий вид пам'яті завдяки використанню таких загадок: Сту-котить, гуркотить, як сто коней біжить (Грім). Мене частенько просять, ждуть, а тільки покажусь – ховатися почнуть (Дощ). Понад воду стежечка, а води не перейдеш (Веселка).

Широко представлена у народних загадках сама людина, її фізична природа, їжа, житло, домашній інвентар, речі побуто-вого вжитку. Для творів цієї групи також характерні картини-аналогії з повсякденного трудового життя, які служать певним орієнтиром тому, хто має відгадати загадку. Як і в зразках інших тематичних груп, внутрішньою основою художнього образу тут є асоціативний зв'язок, що дає широкі можливості для домислу, розвиває кмітливість, спостережливість, уважність, активно стимулює довільну пам'ять. Розвитку таких процесів пам'яті як запам'ятання, збереження сприяє використання різноманітних загадок: Брат з братом через дорогу живуть, а один другого не бачить (Очі). Двоє рідних дітей межа перебила (Очі). Загляну в погрібець, аж там два ряди яєць (Рот і зуби). Повен хлівець білих овець, а за ними червоний баранець (Рот, зуби, язик). Дві матері мають по п'ять синів, і кожному сину ім'я є (Руки, пальці) [5].

Розвивальне значення цієї групи загадок полягає в тому, що запам'ятання предметів, які оточують людину, стимулює інтерес дитини до результатів трудової діяльності батьків, до з'ясування характеру, суті й призначення речей.

Подібні твори допомагають дітям пізнавати світ, сприяють допитливості, дають змогу замислитись над справжньою суттю діяльності людини-трудівника, прищеплюють смак до суспільно - корисної праці.

Кожна загадка повинна відповідати віковим і психологічним особливостям дітей, тобто бути доступною. Так, якщо вчитель хоче використовувати загадки з метою розвитку пам'яті, то загадки на одну й ту саму тему в першому і четвертому класі мають бути різними. Наприклад, загадки про kota доцільно так поділити по класах:

1 клас: У нашої бабусі

Сидить звір в кожусі

Біля пічки гріється

Без водички миється;

2 клас: І вдень і вночі у кожусі на печі;

3 клас: Хто народився з вусами і на вусату полює? [1, с. 228].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Повсякденне життя дає необмежені можливості для розвитку довільної пам'яті дітей молодшого шкільного віку. Учні чують загадки в усіх режимних моментах, однак з метою розвитку психічних процесів краще добирати тематичні загадки, що й може стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Веккер Л. М. Психические процессы / Л. М. Веккер – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1981. – Т. 3. – 335 с.
2. Загальна психологія: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /упоряд. О.В. Скрипченко [та ін.]. –Київ. :Каравелла, 2007. – 640с.
3. Ипполитов Ф. В. Память школьника / Ф. В. Ипполитов. – М.: Знание, 1978. – 48 с.
4. Павелків Р.В. Загальна психологія / Р.В. Павелків. – Підручник. – К.: Кондор, 2009. – 576 с.
5. Симчишин Н.С. Вплив загадок на психічний розвиток дитини / Н. С. Симчишин. // Рідна школа, – №7. – 1990. – С 56.

Паламарчук Наталія Сергіївна,
студентка 5 курсу факультету початкової освіти та філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Профілактика негативного впливу телебачення на становлення загальнолюдських цінностей молодших школярів

Постановка проблеми. Телебачення у сучасному світі має велику привабливість для молодшого школяра. Ніхто з нас не може заперечити, що телебачення – явище позитивне. Проте так звана свобода і безконтрольність телепередач викликають особливе занепокоєння через їх шкідливий вплив на становлення загальнолюдських цінностей молодших школярів. Після різноманітних щоденних телевізійних видовищ нинішні діти стають жорстокими, дратівливими й апатичними – поведінка неадекватна для учнів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень. Присвячені впливу засобів масової комунікації й телебачення на розвиток моральної свідомості особистості роботи таких учених як: Д. Абрамян, В. Борев, Л. Землякова, Л. Матвєєва, О. Мельникова, А. Орлов, О. Панфілов, Є. Проніна, В. Петренко, С. Рощин, А. Саар, Ю. Шерковін, О. Шмельов, І. Яременко.

Метою нашої статті є дослідження форм та методів взаємодії у початковій школі в контексті впливу засобів масової інформації на виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, потрібно звинувачувати не лише телебачення, а й невміння дорослих правильно його використовувати у вихованні загальнолюдських цінностей своїх дітей. Безперечно, сучасне телебачення має великі можливості для розвитку творчої активності і пізнавальних можливостей молодших школярів. Спеціальні передачі для учнів початкової школи допомагають не тільки розширювати загальний світогляд дітей, а й сприяють формуванню загальнолюдських цінностей школярів початкової ланки освіти.

Наприклад, діти, які захоплюються малюванням, можуть дізнатися багато цікавого про живопис, ті, хто любить тварин, – отримати цікаві відомості про їх поведінку і життя. Захоплюючими для учнів цього віку є спортивно-оздоровчі передачі. У багатьох сім'ях діти разом із дорослими з великим задоволенням дивляться телепередачі природознавчого та енциклопедичного змісту.

Як перед сучасними батьками, так і перед вчителями стоїть особливе завдання: формувати в учня вміння і звички із великої кількості засобів масової інформації правильно вибирати те, що принесе для неї максимальну користь. Тому необхідно систематично обговорювати з дитиною телепередачі, які вона дивилася, обмінюватися думками про те, що справило на неї особливе враження [2, с. 145]. На нашу думку, педагогам варто розробляти рекомендації для батьків щодо профілактики негативного впливу телебачення на виховання загальнолюдських цінностей.

Хотілося б зазначити, що при здійсненні батьківського контролю необхідно враховувати вік дитини. Для дітей дошкільного, молодшого шкільного віку необхідним є зовнішній контроль.

Щодо загальних рекомендацій з попередження негативного впливу телебачення на становлення загальнолюдських цінностей молодших школярів, то батькам необхідно: 1) обмежувати час користування телебаченням; 2) залучати дитину до активної діяльності і створювати для неї розвиваюче середовище; 3) знаходитися поряд із дитиною, під час користування телебаченням, або періодично здійснювати батьківський контроль, 4) навчити дитину критично ставитися до інформації, наданої по телебаченні. Критичне ставлення до повідомлень ЗМІ можливе за умови розвиненого критичного мислення у молодшого школяра [3, с. 48].

Для учителів, з метою виховання загальнолюдських цінностей учнів початкових класів під впливом телебачення, ми пропонуємо використовувати у своїй роботі Сінема-технологію, яка може бути втілена на практиці в наступних формах: сінема-клуб, класний кінозал, шкільна кіноакадемія тощо. Сінема (кіно), як засіб виховання, націлене на створення спільності, спільності в житті

дитини і дорослого, співпраці між ними, в процесі якої відбувається становлення нових способів соціальної взаємодії. Сінема-технології – це педагогічні технології, спрямовані на створення нового образу в свідомості вихованця з допомогою кінематографічного твору [7, с.8].

Як виховна сінема-технологія являє собою систему педагогічних дій, спрямованих на досягнення виховного результату. Результатом сінема-технології є становлення світогляду, ціннісних орієнтацій, норм, правил поведінки, сприйняття світу, ставлення до навколишньої дійсності і себе. Сінема-технологія являє можливість розвивати ціннісні відносини через втілення у свідомості людини нового образу (в даному випадку, способу дорослості).

Ми пропонуємо у розробці конспектів позакласних заходів включити в зміст занять ті основні прийоми формування суджень, переконань, умовиводів. Спираючись на дослідження вітчизняних педагогів, зазначимо, що найбільш ефективними у становленні моральної свідомості молодших школярів є такі методи: розповідь, роз'яснення, бесіда, метод незакінчених оповідань, приклад, диспут. На нашу думку, кожен із цих методів можна інтегрувати із телебаченням для отримання кращих результатів у формуванні суджень, переконань, умовиводів тощо [4, с.179].

Так, наприклад, одним із традиційних класичних методів у контексті нашого дослідження є бесіда. Ефективним, на нашу думку, є використання методу незакінчених оповідань. В якості нагороди за гарне навчання дітям можна запропонувати віртуальну подорож на телекомпанію. За підсумками віртуальної екскурсії провести бесіда на тему «чи можна вірити всьому, що ми бачимо по телевізору». Як видно із зазначених напрямів виховання ми намагалися уникати прямого навчання школярів, потрібно створювати умови лише розширення й поглиблення морального досвіду, для виховання загальнолюдських цінностей та самосвідомості учнів..

Тому, на нашу думку, при цілеспрямованій роботі школи та сім'ї, телебачення стане ефективним та унікальним засобом у становленні моральної

свідомості молодших школярів. У контексті зазначеного дослідження важливим є відбір та добір телефільмів, мультфільмів, дитячих телепрограм, а також рекламних роликів, які не руйнуватимуть, а сприятимуть вихованню загальнолюдських цінностей учнів, починаючи з початкової школи. Варто також використовувати телебачення під час різних методів навчання та виховання, що дозволить отримати кращий результат реалізації мети кожного уроку, виховної години чи заходу.

Зважаючи на те, що діти здебільшого переглядають телепрограми, фільми, мультфільми вдома, то контролювати за цим процесом мають можливість і зобов'язані батьки. При вмілій організації та керівництві телебачення стає засобом для становлення загальнолюдських цінностей молодших школярів, який відкриває значні можливості для усіх суб'єктів зазначеного процесу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Багиров Э. Г. Очерки теории телевидения / Э. Г. Багиров. – М. : Искусство, 1978. – 152 с.
2. Безклубенко С. Відеологія. Основи теорії екранних мистецтв / С. Безклубенко. – К. : Альтерпрес, 2004. – 328 с.
3. Донец И. А. Педагогические технологии в сфере медиаобразования [Текст] / И. А. Донец // Школьные технологии. – 2002. – №1. – С.47-50.
4. Зазнобина Л. С. Технология интеграции медиаобразования с различными учебными дисциплинами // На пути к 12-летней школе. – М., 2000. – С. 178-182.
5. Коберник І. Моральне виховання : традиції, проблеми, інновації / І. Коберник // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 42-44.
6. Костилева В. А. Телебачення для дітей. Погляд зсередини [Електронний ресурс] // Телекритика. – 2005. – URL; <http://www.telekritika.ua/lyudi/2005-12-21/6179>.
7. Фіюфанова О. Синема-технологія як засіб виховання / О. Фіюфанова // Виховання школярів. – К. : № 3 – 2008. – С. 5-8.

Проблема відповідальності у працях педагогів

XIV-XVII століть

Постановка проблеми. Розбудова демократичної української держави ставить перед сучасними вищими навчальними закладами нові вимоги у виховній галузі. Як ніколи, суспільство потребує свідомих зусиль, спрямованих на формування людей активних, соціально відповідальних, гідних слави предків і свідомих своєї відповідальності за долю української держави, людства в цілому. Головною проблемою майбутнього постає розуміння того, що означає бути людиною, яке її місце у світі. На нашу думку, саме відповідальність здатна вберегти народ від негараздів, занепаду, знищення народу як такого, і, зрештою, завдяки відповідальності кожен із членів суспільства стане гідним громадянином своєї країни, успішним професіоналом будь-якої із галузей, та гарним сім'янином.

Аналіз останніх досліджень. Проблема відповідальності на загальнонауковому рівні знайшла своє відображення у філософії (А. Бен, Л. Буєва, Н. Головка, О. Дробницький, Є. Ільєнков, Дж. Міллер, О. Плахотний, Н. Смеллер, Л. Сохань).

Метою нашої статті є розгляд історичного аспекту проблеми формування почуття відповідальності у науково-педагогічному доробку класиків педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу проблеми відповідальності особистості велике значення має її розгляд в історичному аспекті, особливо у науковій спадщині тих педагогів, які зуміли реалізувати принцип гуманного ставлення до дитини у своїй творчій діяльності. Зокрема, Я. Коменський ще у XVII ст. особливу увагу звертав на почуття обов'язку і совісті, виходячи із загальнолюдської (християнської) моралі. На цій основі виділяються чотири

доброчесності: мудрість, поміркованість, мужність і справедливість. Мужність, зокрема, розумілася ним як витривалість, готовність принести користь, виконання обов'язку. Ці почуття визначалися вченим-гуманістом як ставлення, відношення індивіда до інших людей, до самого себе, до навколишньої дійсності. Механізм виховання обов'язку і совісті вчений пов'язував із засвоєнням основ християнства (десяти заповідей Божих, життя та діяльності Ісуса Христа, основних молитов, Закону божого) [1, с. 104]. У працях «Материнська школа», «Закони добре організованої школи», «Велика дидактика» педагог-мислитель показав, що в своєму розвитку дитина проходить шлях від доморального рівня (поведінка регулюється страхом перед Богом) до рівня автономної моралі (думки та поведінка узгоджуються із власною совістю) [1, с. 189].

Дещо пізніше Дж. Локк у праці «Думки про виховання», розкриваючи зміст морального виховання, особливого значення надавав вихованню у дітей чесності, відповідальності, сорому за неправильні вчинки. Саме необхідність формування в особистості внутрішньої потреби до активного утвердження в собі моральних принципів (а отже, й відповідальності) визначалась Дж. Локком головною метою виховання [2, с. 186]. Отже, головним, за Локком, є утвердження у вихованця внутрішнього ставлення до доброчесної поведінки, тобто здатності до подолання складнощів, які характеризують такий компонент змісту відповідальності як наполегливість. Саме остання, завдяки сформованості, дозволить вихованцеві у подальшому зреалізувати себе у діяльності та в житті.

У XVIII ст. Ж.-Ж. Руссо дещо розширює наше уявлення про зміст відповідальності. Він вперше в історії педагогічної думки застосовує термін індивідуальний обов'язок особистості. Проблему обов'язку вчений пов'язував з працею особистості, оскільки юнак живе в суспільстві і працею зобов'язаний заплатити ціну свого утримування. «Праця є неминучим обов'язком людини, котра живе в суспільстві» [4, с. 301].

У основу змісту елементарної моральної освіти Й. Песталоцці поклав почуття діяльної любові до матері. Стратегічним шляхом виховання у дітей відповідальності, за Й. Песталоцці, є розвиток у них умінь виконання головних соціальних ролей – громадянина, сім'янина. Одним із ефективних засобів виховання при цьому, на його думку, є «вправи у доброчесності» [3, с. 190]. Отже, Й. Песталоцці виділяє такий важливий атрибут відповідальності як здатність дітей та молоді до виявлення волі, наполегливості, без чого розвивати особистість надто складно.

У вітчизняній педагогіці з часів Київської Русі високоморальними думками, піднесеними почуттями сповнені давньоукраїнські літературні пам'ятки, які висвітлюють релігійно-етичну тематику. В зв'язку з цим педагогікою Києворуської доби посилено розроблялись стандарти поведінки і моральні ідеали для різних прошарків. Вони ґрунтувались на виховному досвіді численних поколінь, висвітленому народною педагогікою. Прислів'я, приказки, казки, пісні – все це надбання виховного досвіду народу, в якому влучно, змістовно й лаконічно втілено моральні категорії добра, обов'язку, чесності, совісті. Узагальнений досвід існуючої практики виховання ми знаходимо в «Руській Правді», «Ізборнику 1076 року», «Повчанні» дітям Володимира Мономаха та ін.

В українській педагогіці епохи Відродження (XVI–XVII ст.) також приділялася достатня увага відповідальності як стрижневій якості майбутніх козаків. Зокрема, у козацьких школах молодь виховувалась на демократичних засадах. Найвищими якостями при цьому вважались патріотизм, відповідальність за долю Батьківщини і готовність віддати за неї життя. Існувало побратимство. Юнаки, які браталися, клялися до кінця життя підтримувати один одного. Таким чином, відбувався процес формування відповідальності не тільки за себе, а й за іншого.

Розглядав процес формування відповідальності як перетворення відповідальних почуттів і відповідальної поведінки у звичку Г. Сковорода. На його думку, кожна людина відповідальна перед собою та іншими за обране нею

місце в системі суспільних відносин і реалізацію своїх можливостей у власній діяльності. У його педагогічному вченні відповідальність пов'язується з підготовкою особистості до спорідненої праці. Філософ вважав, що від природи в кожній людині закладений таємний «закон сродности», тобто природжені нахили та здібності до певного виду діяльності, «внутрішній покликання», «голос душі» [5, с. 323]. В основі щастя, за Г. Сковородою, лежить сумлінне виконання людиною власне людського обов'язку і реалізація нею свого природного покликання.

До розгляду проблеми відповідальності звертався К. Ушинський, розглядаючи обов'язок, відповідальність як «почуття суспільності» і вважаючи протилежним їх проявом егоїзм. Він, зокрема, писав: «Моральність і свобода – два таких явища, які необхідно обумовлюють одне одного і одне без іншого існувати не можуть, тому що моральною є тільки та дія, що виходить із мого вільного рішення, і все, що здійснюється невільно, під впливом чужої волі, під впливом страху чи під впливом тваринної пристрасті, є якщо не аморальним, то у крайньому випадку не моральною дією» [6, с. 467].

Отже, основою морального вибору педагог вважав свободу особистості, яка ґрунтується на внутрішній відповідальності.

Таким чином, короткий розгляд проблеми відповідальності в історії педагогічної думки періоду XIV-XVII століття поглиблює наше розуміння самої суті відповідальності як інтегральної якості особистості, що дозволить у подальшому виявити структуру цього особистісного новоутворення у молодшому шкільному віці.

Список використаних джерел та літератури:

1. Коменський Я. А. Велика дидактика / Я. А. Коменський // Вибр. пед. тв. – Т.1. – К. : Рад. школа, 1940. – С. 43-233.
2. Локк Дж. Сочинения: В 3-х т. / Дж. Локк. – Т.3. – М.: Мысль, 1988. – 668 с.
3. Песталоцци И. Г. Избр. пед. произв. : В 3-х т. / И. Г. Песталоцци. – М. : Просвещение, 1961. – 720 с.

4. Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или О воспитании / Ж.-Ж. Руссо. – М., 1996. – 324 с.

5. Сковорода Г. Твори : В 2-х т. / Г. Сковорода. – Т. I – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 639 с.

6. Ушинский К. Д. О нравственном элементе в воспитании / К. Д. Ушинский // Собрание сочинений. – Т. 2. – М.-Л. – АПН РСФСР, 1987. – С. 425-489.

Чічкан Катерина Сергіївна,

студентка 6 курсу факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Екологічне виховання молодших школярів засобами навчальних предметів

Постановка проблеми. На сучасному етапі питання традиційної взаємодії природи з людиною виросли в глобальну екологічну проблему. За останні десятиліття масштаби екологічних змін створили реальну загрозу життю людей. Ефективним чинником досягнення і здійснення екологічно безпечного розвитку суспільства є система екологічного виховання. Новий етап у правовому регулюванні відносин у галузі екологічної освіти почався з прийняттям Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», який закріпив серед низки екологічних прав громадян право на одержання екологічної освіти. В умовах загострення екологічної кризи в Україні і її сьогодишньої орієнтації на природоохоронну політику та входження в загальноєвропейську світову систему екологічної безпеки надзвичайно важливу роль має відігравати ефективне екологічне виховання дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємовідношення людини і природи була предметом вивчення багатьох мислителів різних галузей наукового знання минулого і сучасності. Одним з перших, хто підійшов

до проблеми екокультури був знаменитий мислитель і дослідник В. Вернадський, який вперше серйозним чином пропрацював термін «біосфера», займався проблемами людського чинника в існуванні світу. Наукові підходи до екологічного виховання розроблені в дослідженнях А. Захлебного, І. Зверева, І. Суравегіної; Н. Лисенко, Г. Пустовіта, Л. Симонова, З. Плохій та ін.

Мета статті – висвітлити методи екологічного виховання молодших школярів при вивченні навчальних предметів.

Виклад основного матеріалу. Термін «екологія» виник приблизно в середині ХХ століття. Термін потрапив у велику науку завдяки німецькому біологу Ернсту Геккелю (1834–1919 рр.), який видав у 1866 р. наукову працю «Загальна морфологія організмів». У цій праці екологією названа наука про відносини організмів і навколишнього середовища. Екологія (грець. oikos – дім, родина) – наука, що «вивчає закономірності існування, формування і функціонування біологічних систем всіх рівнів – від організму до біосфери та їх взаємодії із зовнішніми умовами» [2].

Зараз екологію розглядають у широкому та вузькому значенні. Екологія (у широкому значенні) розглядається як полідисциплінарна галузь знань про довкілля та сутність процесів її функціонування. Екологія (у вузькому значенні) – це багатогранна комплексна наука, коло завдань якої охоплює практично всі питання, пов'язані зі взаєминами людського суспільства та біосферою планети, а також із гармонізацією цих відносин. І. Зязюн розглядає екологічне виховання як психолого-педагогічний процес впливу на людину з метою формування у неї знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної соціальної позиції в галузі охорони довкілля, раціонального природокористування й відтворення природних ресурсів [1].

У світлі завдань розвитку суб'єктності особистості, що виховується, важливим напрямом в структурі екологічного виховання сьогодні також є самовиховання особистості, спрямоване на самостійний та свідомий розвиток її екологічної свідомості, культури, поведінки.

Як відомо, виховання в широкому значенні слова – це процес і результат розвитку особистості під впливом цілеспрямованого навчання і виховання. Навчання ж – це процес взаємодії вчителя і учня, в ході якого здійснюється освіта людини. Сучасна початкова школа – початкова ланка формування екологічної культури, екологічного мислення, засвоєння екологічних знань. Для успішного екологічного виховання молодших школярів необхідно визначити екологічний потенціал кожного навчального предмета. Зміст пізнавального матеріалу повинен допомогти засвоїти елементи екологічної культури (історію, господарство, народну медицину свого краю).

Екологічні уявлення формуються у молодших школярів в першу чергу на уроках природознавства. Знання, приведені до переконання, формують екологічну свідомість. Тому провідна роль в екологічному вихованні належить природознавству. Адже основою екологічної підготовки мають бути, звичайно, біологічні знання – закони життя живої природи і розуміння того, як необхідно жити, щоб не порушити гармонії навколишнього середовища.

Зважаючи на те, що достатній рівень екологічної вихованості можна досягти лише на міжпредметній основі, то неабияку роль відіграють також уроки з української мови, читання, математики, «Я у світі», предмети естетичного циклу. Зміст чинних програм дає змогу сформувати в дітей елементарні природничі та природоохоронні уявлення й поняття, виробити окремі природоохоронні уміння й навички, розкрити взаємозв'язки між природою і людиною.

У процесі навчальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства учитель застосовує усі запропоновані в науці і практиці методи екологічного виховання. Так, у рамках пояснювально-ілюстративного методу можна повідомляти учням інформацію про навколишнє середовище і народні традиції ставлення до природи за допомогою усного слова (розповідь, пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література), наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів), практичного показу

способів діяльності у природі (догляд за рослинами на пришкольній ділянці, догляд за тваринами у живому куточку тощо).

Для формування в учнів навичок і вмій, а водночас і для досягнення другого рівня засвоєння знань, вчителю необхідно спрямовувати діяльність школярів на неодноразове відтворення здобутих раніше знань про народні традиції ставлення до природи (репродуктивний метод). Приміром, вчитель називає народні прикмети про пори року, а учні пригадують подібні, вивчені раніше. Так, у рамках методу проблемного викладу вчитель може ставити перед учнями проблему, сам її вирішувати, але при цьому показувати шлях вирішення в його суперечностях, розкривати хід думки.

Цей метод дає можливість учителю показати учням зразки наукового знання природи, наукового вирішення проблем взаємозв'язку між неживою і живою природою, а учням – стежити за ходом думки, логікою доказу і засвоювати знання про цілісність природи.

У рамках частково-пошукового, або евристичного методу вчитель може спрямувати діяльність школярів на самостійне виконання окремих кроків до пошуку знань про природні об'єкти [3].

Молодші школярі дуже люблять ігри. В іграх вони вступають в уявні діалоги з сонцем, рослинами, тваринами. Ці особливості психології дитини треба враховувати педагогам початкових класів. Зміст дидактичних ігор повинен бути спрямований на осмислення чи закріплення екологічних понять, а також математичного матеріалу.

Вирішення складних завдань екологічного виховання потребує екологізації усіх навчальних дисциплін, у тому числі – рідної мови та літератури. Оскільки для молодших школярів найдоступнішим є емоційно-естетичне сприйняття природного середовища, то педагогу необхідно знайти способи злиття емоційних почуттів у ставленні до природи з пізнавальними завданнями щодо її вивчення і практичними діями з охорони.

Практичну спрямованість екологічного виховання на уроках «Я у світі» забезпечує проектна діяльність учнів. Так, четвертокласники можуть виконати

проект на одну з поданих тем: «Всесвітній День охорони навколишнього середовища»; «Діяльність Всесвітнього фонду дикої природи»; «Що може зробити для охорони природи наш клас?».

На етапі узагальнення та систематизації знань потрібно застосовувати інтерактивні технології, зокрема, вправу «Спільний проект». Учні об'єднуються в групи, які отримують завдання: запропонувати рішення, ідеї для розв'язання проблеми.

Екологічна освіта та виховання – один із аспектів гуманізації, який передбачає подолання споживацького ставлення до природи, екологічного невігластва і спрямований, зрештою, на відвернення загрози глобальної екологічної катастрофи. Перевагами підручників «Я у світі» порівняно з іншими є їхня практична спрямованість, що спонукає школярів до екологічно вмотивованих вчинків у побуті.

Отже, екологічно спрямований матеріал, залучений до уроку, може використовуватися для ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу; актуалізації знань учнів, чуттєвого досвіду; збудження інтересу учнів до нової теми; перевірки міцності та усвідомленості знань та вмінь учнів; закріплення та поглиблення вивченого матеріалу: розвитку самостійності учнів; підвищення їх активності; зв'язку навчання з життям.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз сучасної педагогічної літератури, а зокрема і педагогічного досвіду дав змогу виокремити окремі підходи до екологічного виховання молодших школярів. Їх можна умовно назвати «теоретичним» і «практичним». Нашу увагу привернув досвід роботи Г. Тарасенко, яка розробила серію «уроків милування». Формування екологічної культури молодших школярів учителька здійснює під час екскурсій, прогулянок, подорожей. Учителька Левко Лариса Афанасіївна вчить дітей не лише споглядати, а й бережливо ставитись до природи і збагачувати її.

Зміст чинних програм дає змогу сформувати в дітей елементарні природничі та природоохоронні уявлення й поняття, виробити окремі природоохоронні уміння й навички, розкрити взаємозв'язки між природою і людиною.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зязюн І.А. Учитель у контексті державної національної програми освіти / І. А. Зязюн // Психолого-педагогічні новини. Інформ. Бюллетень АПН України. 1994 № 1. С. 4-5.

2. Коренева І. Правові аспекти екологічного виховання / І. Коренева// Початкова школа. – 1999. – № 10. – С. 19–20.

3. Крапівіна О. Запам'ятати з опорою на образ/ О. Крапівіна // Початкова школа. –2003.–№7.– С. 14–17.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології
Кафедра педагогіки

Матеріали
*студентської науково-практичної конференції
за підсумками педагогічної практики*

Сучасна початкова освіта: теорія та практика

25 травня 2017 року

Сучасна початкова освіта: теорія та практика : збірник тез студентської науково-практичної конференції «Початкова освіта: проблеми, перспективи, наступність» за підсумками педагогічної практики (Хмельницький, 25 травня 2017 року). – Хмельницький : ХГПА, 2017. – 84 с.

Відповідальні за випуск: **Казакова Н.В., Цегельник Т.М.**
Комп'ютерний набір та упорядкування: **Цегельник Т. М.**
Художнє оформлення: **Пиріжок Д.І.**

Здано до друку 13.06.2017 р. Підписано до друку 12.06.2017 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Тираж 100 прим.

Віддруковано з готового набору у ХГПА
29000, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139

